

**MÄLARDALENS HÖGSKOLA
ESKILSTUNA VÄSTERÅS**

Akademien för utbildning,
kultur och kommunikation

I matchen om bildning i utbildning
En diskursanalys av utbildningspolitiken
Under 2000 - talet

Rebecca Hasan

Magisteruppsats i pedagogik, VT 2013

Handledare: Niclas Månsson

Examinator: Ali Osman

I matchen om bildning i utbildning

En diskursanalys av utbildningspolitiken

Rebecca Hasan

År: 2013

Antal sidor: 38

Den högre utbildningen och dess bildningssyfte har i enlighet med tidigare forskning och mediedebatter i viss mån skiftat från att vara en arena för bildning, för att mot modernare tider allt mer anpassats till nyttoinriktade och samhällseliga krav, såväl nationellt som globalt. Det som inspirerade till uppsatsen var då frågor som vad händer med talet om bildning i den högre utbildningen i denna utveckling? Hur talar utbildningspolitiken om bildning idag? Syftet med studien var att undersöka talet om bildning i relation till den högre utbildningens syften och mål från 2005 fram till nutid. Med hjälp av diskursteoretiska utgångspunkter och åtta utbildningspolitiska dokument för den aktuella tiden visar resultatet att diskurser om bildning i den högre utbildningen är mångtydiga och betydelseskiftande. Artikulationerna om bildning anger inte en entydig bild om dess innehåll där diskurserna som påträffas sker parallellt med varandra. Ingen diskurs lyckas totalt dominera det diskursiva fältet men däremot påträffas bildning främst i klassiska akademiska ideal och i starka hegemoniska tendenser för en globaliseringsdiskurs.

Nyckelord: högre utbildning, bildning, diskurs

Higher education and its aim for *bildung* in Sweden has is in accordance with previous research and media debates somewhat shifted from being an arena for *bildung* to of the modern times, more and more adapted to utilitarian and societal demands, both nationally and globally. What inspired the essay were questions like what happens with the talk about *bildung* in higher education in this development? How do education policies talk about *bildung* in Sweden today? The aim of the study was to investigate the talk of *bildung* in relation to the higher education goals from 2005 to present. Using discourse theoretical points and eight education policy documents for the current time, the results show that discourses of *bildung* in higher education are ambiguous and shifting significance. Articulation limits of *bildung* does not indicate a clear picture of its contents where discourses encountered in parallel with each other. No discourse manages to totally dominate the discursive field, but *bildung* are found primarily in the classical academic ideals and with strong hegemonic tendencies of a globalization discourse.

Keywords: higher education, *bildung*, discourse

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1 Syfte och frågeställningar.....	3
2. Tidigare forskning	3
3. Teoretiska utgångspunkter.....	7
3.1 <i>Diskursteori</i>	8
3.2 <i>Diskurstraditioner</i>	9
3.3 <i>Makt och diskursens ordning</i>	9
3.4 <i>Hegemoni</i>	11
3.5 <i>Styrning och subjekt</i>	11
4. Metod	13
4.1 <i>Avgränsning av diskursen</i>	13
4.2 <i>Texturval</i>	13
4.3 <i>Analytiskt tillvägagångssätt</i>	14
4.4 <i>Diskursens representationer</i>	15
4.5 <i>Diskursens uppbyggnad</i>	15
4.6 <i>Kunskapsansats</i>	16
4.7 <i>Tillförlitlighet</i>	16
4.8 <i>Förförståelse</i>	16
4.9 <i>Etiska överväganden</i>	17
4.9.1 <i>Kritisk metoddiskussion</i>	17
5. Resultat & Analys.....	18
5.1 <i>Klassiska akademiska ideal</i>	18
5.2 <i>Globalisering</i>	19
5.3 <i>Livslångt lärande</i>	23
5.4 <i>Bildning är forskning</i>	24
5.5 <i>Konklusion</i>	28
6. Diskussion	28
6.1 <i>Globaliseringens hegemoniska tendenser</i>	29
6.2 <i>Debatten om den högre utbildningen efter 2009/10</i>	32
6.3 <i>Behövs bildning i dagens universitet och högskolor?</i>	33
6.4 <i>Reflektion och förslag till vidare forskning</i>	35
7. Referenser.....	36

1. Inledning

Den högre utbildningens syften och mål har en lång historia som sträcker sig tillbaka till antikens Grekland. Filosofen Platon skissade idéer om *paideia*, vilket innebär en utbildningsprocess i form av uppfostran, reflektion och bildning med idén om livslångt lärande. Däremot föll antikens Grekland med tiden och utbildning sammanfogades till kyrkor under medeltiden för en kyrklig uppfostran. Vid 1700 - talet framförde filosofen Immanuel Kant idéer om förnuftets frihet och öppenhet inför kunskap (Burman & Sundgren, 2010). Högre utbildning ämnades för att bilda kritiska medborgare och dessa ideal omfattade demokrati, pluralism, identitet och medborgarskap, som sedan fortsatt att prägla den högre utbildningens syfte. I början på 1800 - talet fick staterna ett större behov av kunskap i frågor om omvärld, teknologiska och politiska utvecklingar i och med industrialiseringen, för att kunna fatta viktiga beslut för tiden gällande och universiteten återupprättades som en institution för kunskapsutveckling istället för en kyrklig uppfostran (Gulbenkiankommittén, 1996/1998).

Utifrån tankar om utbildning från både Platon och Kant tog sig bland annat Wilhelm von Humboldt tankarna vidare och utvecklade ett ideal för ett skolsystem från unga åldrar upp till den högsta bildningsgrad. Dessa byggde på att studenterna skulle lära sig att tänka självständigt och utvecklas till bildade personer som kan verka för samhällets bästa genom deltagande, självförverkligande, kritiskt tänkande och frihet i forskning. Humboldt fick en stor genomslagskraft och hans idéer institutionaliserades på universiteten i Berlin och har sedan fortsatt prägla svenska högskolor och universitet (Burman & Sundgren, 2010). Syftet med högre utbildning utgjorde alltså dels av den kantianska filosofin om att bilda rationalitet och förnuft, dels den Humboldtiska där kulturen sågs som sammanbindande för bildningsprocessen. Längre in mot 1800 - talet kom den högre utbildningen att allt mer fokusera på mänsklig frihet genom vetenskapen men desto mer samhället fortsatte utvecklas ökade medborgarskaran och modernitetens ideal ifrågasattes. Kvinnor började ta plats i politik och arbetsliv, industrialiseringen ökade kraven på utbildad arbetskraft från fler samhällsskikt och samhällssektorer. Detta gav den högre utbildningen ett bredare uppdrag där det behövdes nya reformer för att möta de nya kraven. Tillträdet för högre utbildningen ökade kraftigt och utvecklades från en elitutbildning till en massutbildning. Denna utveckling av den högre utbildningens syften och mål har av flera analyser diskuterats som en krissituation och med det skapat den osäkra balansen jag nämnde inledningsvis (jfr Barnett 1990, Readings 1996, Rothblatt & Wittrock, 1993).

Den högre utbildningens syften och mål kan enligt Abrahamsson (1984) kategoriseras upp i fyra större perioder i Sverige. Period ett – starten vid Uppsala i början på 1500 - talet, var syftet för den högre utbildningen att utbilda präster. Den andra perioden sträcker sig närmre 1700 tal och målet var fortsatt utbildning av präster men då tillkom även ämbetsmän. Period tre – ungefär mellan tidigt 1800 - tal till mitten på 1900 - talet var målen med den högre utbildningen att utveckla en intellektuell elit som skulle bedriva forskning med inspiration från Humboldts idéer. Det som ägde rum efter detta (period fyra) tar stort avtryck i

högskolereformen 1977, där den dominerande utbildningspolitiken blev präglad av en socialdemokratisk anda med målet att högre utbildning skulle verka för att utbilda medborgare för arbete. I och med det fick ekonomin en mycket central roll i den högre utbildningens mål och den kritiska skolningen i Humboldtisk anda fick till stor del rollen av den socialdemokratiska jämlikhetstanken (Boman & Öst, 2002). 1993 års högskolereform markerar sedan i vissa avseenden en vändpunkt och ett nytt synsätt som delvis sammanfaller med införandet av en mer mål och resultat fokuserad styrning. Det var också en konsekvens av tidsandan då autonomiutredningen tog fart och högskolor och universitet fick ökad självständighet, vilket tillförde nya granskningssystem för kvalitén i den högre utbildningen som bland annat innebar ökade krav på anställningsbarhet efter avslutad utbildning, examensordningar skulle tydligt vara knutna till yrkeslivet och samverka med det övriga samhället skulle öka. Förändringen innebar att den högre utbildningen i allt större utsträckning influeras av näringslivets verksamhet där politik och näringsliv integreras. Det har även skett en stor expanderings av människor som läser på högskola och universitet särskilt senaste 20 åren och den högre utbildningen förknippas fortsatt med massutbildning (Ideland, Malmberg, Ek & Jönsson, 2012). Lindensjö (1991) menar att Högskolereformen 1977 och dess ideologiska perspektiv diskuterats konfliktfyllt inför reformen 1993. De samhällsfunktioner högskolor och universitet ännu vilar på idag kan delas upp i fyra mål:

- 1) Högre utbildning ska ha en ekonomisk funktion.
- 2) Högre utbildning ska ha en ideologisk funktion som fostrar till önskvärda medborgare.
- 3) Den ska vara samhällsutvecklande.
- 4) Den ska verka för social jämlikhet mellan grupper i samhället.

Humboldts tankar står alltså ännu vid 1993 kvar som ideologi för den högre utbildningen i Sverige, men påbörjades att diskuteras konfliktfyllt då den teknologiska utvecklingen, samhällets expansion och dess ökade globalisering påverkar samtalet för framtiden om den högre utbildningens syften och mål (Wimmer, 2003). I slutet av 1990 - talet ville politiker skapa ett samarbete i utbildningspolitiken i syfte att främja fredliga och demokratiska samhällen med hänsyn till globaliseringen och dess möjligheter. Detta innebar att politiker ville öka tillgängligheten för högre utbildning i Europas område. Detta skulle främja rörligheten för medborgare och därmed öka anställningsbarheten och konkurrenskraften för EU. Namnet på samarbetet fick *Bologna-processen* med 45 involverade länder varav 29 länder som skrev under Bologna-deklarationen. Budskapet som fördes under processen var till stor del Magna Charta vilket bland annat handlar om akademisk frihet, att försvara Humboldtska utbildningstraditioner där universitet ska vara oberoende av alla politiska, ideologiska och ekonomiska maktgrupperingar för ökad social tillväxt. Den akademiska friheten såsom den speglas i Magna Chartan har ännu stor betydelse i den akademiska världen. Däremot framträder det tydliga skillnader i synen på dess budskap och hur länderna tillägnat sig det. Under 2007 reformeras svensk högre utbildning. Anledningen är Sveriges deltagande i Bologna-processen. Ändringarna föreslogs i regeringens proposition, *Ny värld – Ny högskola*, i juni 2005. Förslaget behandlades av Riksdagen och antogs efter vissa ändringar i februari 2006. Den svenska högskolereformen 2007 är alltså en direkt konsekvens av Bologna-processen (SOU 2008:104).

Den högre utbildningen i Sverige har alltså enligt Humboldtska traditioner till syfte att vara bildande. Det vill säga vara en arena för att utveckla intellektuella självständiga individer som ska kunna driva reflekterande resonemang för individuell och samhällelig tillväxt (bildningstanken). Med samhällets förändringar och utveckling har syften och målen med den högre utbildningen växlat till att vila på en osäker balans. Den högre utbildningens mål har alltmer anpassats till arbetsmarknaden och detta har lett till en kamp som står mellan en mer historisk romantiserad syn på den högre utbildningens grunder som fokuserat på bildningsprocessen mot det modernare där högre utbildning allt mer rättas efter marknadens krav (se till exempel Barnett 1990, Readings 1996, Unemar Öst 2009).

Särskilt på senare år har det varit fram en trend för nyliberalism i Europa och senare rapporter från bland annat OECD föreligger en tanke om att avlasta utbildningen ekonomiskt då den idag framför allt finansieras med statliga medel (Lynch, 2006). Skolpolitiska frågor om bildning i den högre utbildningen tenderar i mediedebatten vara kritiskt ställda till utvecklingen av högskolornas och universitetens framtid. Bohlin (2010) menar, i en artikel för SvD, att intresset för bildning även avtagit i de senare rapporterna där ekonomisk globalisering fått en företrädande roll i talet om den högre utbildningen. Vad händer med talet om bildning som varit en så stor del av den högre utbildningens tradition och som budskap från Bolognaprocessen? Hur har talet om bildning artikulats inom utbildningspolitiken de senaste åren? Hur har talet om den globaliserande marknadseffektiviseringen påverkat den högre utbildningen och dess pedagogiska inriktning? Uppsatsen försöker att analysera denna utveckling och förändring av högskolans syften och mål i relation till bildning, i hopp om att bidra till det pedagogiska forskningsområdet genom att lyfta fram pedagogikens bildningsutmaning.

1.1 Syfte och frågeställningar

Det övergripande syfte för studien, är att undersöka talet om bildning i relation till den högre utbildningens syften och mål från år 2005 fram till nutid. Det övergripande syftet bryts ned i följande delsyften:

1. Att analysera och beskriva vilka *diskurser* om bildning som artikuleras i svensk högskolepolitik under tidsperioden.
2. Att diskutera *hegemoniska tendenser* inom ramen för den högre utbildningens mål i relation till bildning och utbildning.

2. Tidigare forskning

Skrivandet av denna uppsats utgår och ingår i en diskursiv praktik där flertalet forskare problematiserat den högre utbildningen. Forskning inom denna ram bedrivs tvärvetenskapligt där det återfinns forskare från flertalet aktörer inom de skilda akademiska disciplinerna. I denna uppsats anknyter jag till forskningstexter som tar upp frågor om den högre utbildningens syften, dess styrning och bildningsfrågan. Valet av texter är påverkade av de kontexter som ingår för studiens syfte. Sökningarna efter tidigare forskning har innefattat texter om högre utbildning, idéhistoriska och filosofiska diskuterande texter om bildning och texter om neoliberalism, såväl nationellt som internationellt. Urvalet motiveras av att forskningstexterna ska bemöta den centrala problematiken om den högre utbildningens syften och med texter som har en relation till frågor om bildning. Selektionen grundas även på att texterna får en relevans för uppsatsens diskursteoretiska utgångspunkter. Därmed är en större del av valda forskningsartiklarna ett urval av texter som på något sätt försöker överskrida strukturella analyser av högre utbildning. Gemensamt för forskningen som lyfts fram är dels att den högre utbildningen allt mer råder för en marknadseffektivisering, dels att artiklarna har en kritisk inställning till utvecklandet av maktförskjutningen som skett från det offentliga till det privata för den högre utbildningen.

Forskning av Unemar Öst (2009) som i sin avhandling analyserar den högre utbildningens kamp om syften och mål mellan åren 1992-2007, visar att utbildningspolitiken konstruerat fyra olika diskurser. 1) Den klassiska akademiska diskursen 2) Globaliseringsdiskursen 3) Demokratidiskursen och 4) Identitetsdiskursen. Ingen av dessa diskurser visar på en totalt dominerande diskurs som vunnit företräde över den andre, men Unemar Öst finner hegemoniska tendenser med mest legitimitet för en globaliseringsdiskurs och därefter en klassisk akademisk diskurs. Globaliseringsdiskursen kan kort sammanfattas med tryck på internationalisering som ska konkurrera och bidra till ekonomisk tillväxt genom att anpassa utbildningen för arbetsmarknaden. Den klassiska akademiska diskursen innefattar sökandet av ny kunskap som ska bidra till individuell och samhällelig tillväxt genom akademisk frihet, forskning och vetenskapligt förhållningssätt. Dessa två fält har starkt inflytande i diskursen om utbildningens syften och mål där de försöker konkurrera ut varandra. Den klassiska akademiska diskursen förespråkar en kritisk skolning och kvalitén i utbildningen sker genom att tillägna sig denna förmåga – att bli bildad. Den globaliseringsdiskurs som tenderar att vinna starkast legitimitet har som mål att träna specifika kvalifikationer, att ständigt kunna lära nytt och kvalitén i utbildningen förhåller sig till anställningsbarhet för marknaden. Trots dess olikheter i diskurserna verkar båda inta starka positioner i utbildningspolitiken.

Unemar Öst (2009) menar vidare att det finns en stor risk att den akademiska klassiska diskursen utplånas med ökade önskemål från externa intressenter för applicerbar kunskap. Att den klassiska akademiska diskursen fortfarande har genomslagskraft är inte enbart för sin

långa tradition utan även för argumentet att sådan skolning bidrar till att människor kan på vetenskaplig grund ta sig an komplexa frågor som globaliseringen innebär. Som en motkraft mot denna specialisering finns kritik som vilar på att med bristen på helhetssyner som bildningen innefattar avintellektualiseras människor när de inte får kritiskt överväga, tolka och jämföra sin kunskap (Alzheimer, 2004). Unemar Öst (2009) tar upp några diskurser bildningen har i högre utbildningens debatt åren mellan 1992-2007. Bildning ses bland annat som att tillföra en vidgad förståelse, såväl kulturell som naturvetenskaplig för att å ena sidan utföra sitt yrke men samtidigt bidra till samhällsutveckling. En annan tanke är att bildning sker i samband med hög allmänbildning, där studenten erbjuds kompletterande inslag av sociala och djupare mänskliga perspektiv och på så vis bidrar till en samhällelig utveckling. Bildningen har alltså inte ett specifikt ämnesinnehåll, dock med präglad syn av att samhällsvetenskap måste sättas i relation till praktiska kunskaper.

Forskning av Ekstrand och Nordin (2007) visar att i den utbildningspolitiska debatten talar man om livslångt lärande och bildning i skilda diskurser. Ett livslångt lärande talas i diskurser om individuell anpassning för arbetsmarknaden. Det handlar om att utvecklas personligt men inte på ett fritt sätt, utan människan ska inordnas i samhällets önskan utanför individens vilja och strävanden. Talet om bildning i Ekstrand och Nordins forskning visar starka tendenser på en hermeneutisk tradition. Bildning talas alltså som en personlig resa där man ger sig ut i det okända för att lära sig att se delarna i en helhet. Att kunna vara kommunikativ utvecklar moralen och på så sätt kan människan anta sig nya värderingar och vara ett med världen. Studien visar också att samhällsekonomiska vinster ges företräde framför bildningen. Det talas allt mer om livslångt lärande i utbildningspolitiken med ett nyttoinriktat perspektiv och talet om meningskapande i form av bildning sker främst inom akademien. Studien poängterar även att bildningstraditionen som varit stark i folkbildningen, som implicerats i Sveriges folkhögskolor, har påbörjat att förlora sin vitala kraft då man allt mer börjat med examina, betyg och kursplaner. Traditionella folkbildningsrörelser har institutionaliserats och stagnerats, där helt nya rörelser tar över bildningsinsatserna. Forskningen kommer fram till slutsatsen att det finns en avsaknad av talet om bildning i den högre utbildningen och att den allt mer börjar sina ut.

Wimmer (2003) tar även likt Unemar Öst (2009) upp att globaliseringsteorier har vunnit störst legitimitet inom akademien, samt att bildningsdiskursen i den högre utbildningen har kommit att handla om en individuell assimilation i den mån att studenten får anpassa sig till högskolans normer och där bildning har blivit en fråga om produktivitet snarare än den frihet bildningssessens ligger i. Wimmer påtalar att bildning har blivit ett koncept, ett ideal som inte passar det nya samhället och därmed har utbildningspolitiken börjat tala om livslångt lärande istället. Vidare menar han att detta är hemligheten bakom företagskulturen för ekonomisk effektivisering – att välja att prata om bildning som livslångt lärande. Wimmer tar även upp ett foucaultianskt perspektiv där bildning har kommit att handla om att disciplinera sin individualitet för ett bekräftande, istället för att utvecklas som en kritisk varelse. Bildningen är på väg att ruineras då det inte finns utrymme för bildning i de moderna samhälle vi lever i konkluderar han. Villkoren för bildning har förändrats och hur den ska få plats i vårt moderna samhälle är en forskningsfråga som ännu inte tacklas med (Wimmer, 2003).

Jacob (2006) visar också att det har skett en förändring i den högre utbildningens mål som innebär att den nuvarande politiken istället för att reformera om högskolan för bildningens syfte ersätts av normer för praktiska syften. Högre utbildning och forskning står i centrum för innovation i flera länder, däribland Sverige. Pengar för forskning kommer oftast från offentliga medel och då krävs det av vetenskapen att leverera kunskap som ska bidra till välfärd och tillväxt. Medlen som spenderas på forskning ska även kunna omvandlas i direkta praktiska kunskaper eller i pengar. Jacob kommer även fram till att konsekvensen av denna utveckling gör arenan för högre utbildning till en plats att underkasta sig normer för hur vetenskap produceras. Universitet och högskolor blir ett läge för försäljning av kunskap och inställningen gör studenter snarare till kunder än medborgare. Läroplanerna och målen för den högre utbildningen kommer inte ha något val än att förändras och anpassas där den högre utbildningen går från bildning till yrkesutbildning konkluderar Jacob (2006).

På senare år har det, som påpekats i det inledande kapitlet, vuxit fram en trend för nyliberalism i Europa i enlighet med Lynchs forskning från 2006. Människan ska ses som fri att välja sin egen konsumtion och bli ansvarig för sitt eget välmående. I fråga om utbildning har trenden även nått dit konstaterar han. I senare rapporter från OECD (Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling) finns en tanke om att avlasta utbildningen ekonomiskt då den idag framför allt finansieras med statliga medel. Det betyder att medborgare skulle få betala för utbildning som i Sverige idag är kostnadsfri. Konsekvenser av det kan vara att det skapar avstånd från att bedriva forskning av allmänintresse. Ekonomiska vinster kan försämra forskningen och det självständiga intellektuella fria intresset går förlorat i förmån för marknadseffektivisering. Universiteten idag är en plats för mångfald och kultur som skapa engagemang för såväl individuella som samhälleliga intressen. Privatisering kan göra att universiteten längre inte spelar en central roll för omsorg för samhället och slutar främja eget tänkande. Detta på sikt skapar en fara även för ekonomiska vinster när människor inte intellektualiseras (Lynch, 2006). Verknningar i och med denna marknadseffektivisering visar forskning från b.l.a. Olesen (2010) att alla former av klassisk bildning har försvunnit från danska gymnasier, vilket i sin tur ger följd där studenter som väljer att högskoleutbilda sig kommer till högskolan utan att ha lärt sig förmågan av kritiskt tänkande, vilket försvårar att fortsätta nå bildning inom akademien och nå ekonomiska vinster kräver till viss del även ett kritiskt tänkande.

Hamanns (2011) studie visar att bildningsdiskursen har haft störst förändring mellan 1860-1960 där universiteten utvecklats till att få ett tryck att leverera praktisk forskning inom humanvetenskapen. Bildningsdiskursen avtog alltmer under tidsperioden i och med att det inte gav de resultat som samhällsutvecklingen krävt. Därmed har den klassiska bildningen fått vara i skymundan för naturvetenskaperna som genererat i mer effektivare ekonomiska vinster. Hamann menar vidare att från och med 1960 och framåt har bildningsbegreppet som bygger på idealism och neo-humanism snabbt förlorat sin legitimitet eftersom samhällets krav förändrat synen på bildning och fått en mer pragmatisk innebörd. Prange (2004) menar däremot att bildningen inte förlorar sin legitimitet utan att termen bildning missbrukas i den högre utbildningen när bildning ställs som en motsats till effektivisering och pragmatiska

idéer. Bildning talas i högskolepolitiken särskilt i Tyskland, som något ädelt som företräder tankar om mänsklig frihet, medan utbildning blir en pedagogisk skicklighet i form av didaktiska lösningar. Det finns otalig forskning om lärande och trenden har fallit på psykologiska studier som isolerar sig ifrån kulturella och sociala kontexter. Denna forskning har fått stor genomslagskraft i utbildningsfrågor vilket kan bero på att politiken backar upp den forskning som mest gynnar organisationen av samhället. Utbildning särskilt den högre utbildningen har alltmer börjat genomföras som tillämpad psykologi där Prange drar slutsatser att resultatet av utbildningsfrågor idag inte handlar om att vi medvetet väljer bort bildning eftersom samhället inte gör val efter ekonomiska medel som finns tillgängligt, utan de medel som fås styr utvecklingen av den högre utbildningen. Högre utbildning som ekonomisk verksamhet har inte bildning som oro eller angelägenhet och funktionell tillämplighet är minst lika viktig som bildning för samhällsutvecklingen menar Prange (2004).

Sammanfattningsvis pekar den tidigare forskningen på att bildning allt mer börjat talas i ramar om utbildning i form av resultat mot styrda mål. Bildning återkopplas till att idealet för universiteten varit eller är fortfarande bildning som ännu diskuteras i den högre utbildningen, men att allt mer komma att handla om nyttobetonade lösningar och i tal om livslångt lärande. Med den här studien kommer jag att fortsätta analysera utvecklingen och diskurserna om bildning i den högre utbildningen.

3. Teoretiska utgångspunkter

Uppsatsen bygger på en diskursanalytisk utgångspunkt. I diskursanalysen finns ingen riktig klar gräns mellan teori och metod. Detta är för att diskursanalysen bygger på teori som i sin tur ger implikationer för en metod. Teorin i diskursanalyser bygger på att verkligheten är problematisk. I andra samhällsvetenskapliga metoder ställs det ofta oproblematiskt upp något om verkligheten, för att sedan kontextualisera det till andra variabler som inte ifrågasatts i dess innebörd. Diskurs däremot implicerar att det inte finns en extern position som kan ställas utanför verkligheten utan att allt ingår i en social verklighet och därmed blir det svårt för diskursanalysen att använda sig av en metod på ett sådant sätt (Neumann, 2003). Dock menar Neumann att det inte betyder att någon slags metod överhuvudtaget inte går att använda vid diskursanalysen. Metoden får däremot andra förutsättningar där det alltid finns en osäkerhet i vad som är fysisk verklighet och vad som är en social reproducerad verklighet. Vid dessa frågor lämpar sig diskursanalysen där diskursanalytiker främst är intresserade av kunskapsteoretiska frågor, vilket innebär frågor som hur och varför något framträder på ett visst sätt, där jag i denna studie intresserar mig hur diskurserna om bildning i den högre utbildningen framträder, snarare än ontologiska angreppssätt som behandlar läran om ”varandet”, det vill säga vad världen består av (Neumann, 2003).

Detta innebär att teori och metod blir beroende av varandra som summerar i en helhetslösning. Skiljelinjen mellan teori och metod riskerar att bli diffus och

abstraktionsnivån blir högre i teoriavsnittet för att sedan mer konkretiseras till uppsatsens kontext i metodavsnittet. Diskurser byggs upp av flertalet begrepp som återfinns i de olika diskurstraditionerna. Uppsatsen tar avstamp i en generell diskursteori för att sedan gå närmre in på de begrepp jag anser kan vara centrala för att öka förståelsen i diskursen om bildning i den högre utbildningen. *Diskurs* passar sig då politiken är en central arena för debatt och konflikter. Den högre utbildningens syfte har enligt tidigare forskning visats föränderlig och kan således ses som en diskurs och lämpar sig då för ett diskursteoretiskt angreppssätt på studien. *Makt* enligt Foucault (1993) är den grundsten som konstituerar diskurser och påverkar våra subjektpositioner. *Hegemoni* är en viktig del för att skapa konsensus i en diskurs, vilket bildar ideologier och styr och berör våra subjektpositioner. *Subjekt och styrning* lyfts fram i teorin då diskursen skapar ett aktivt agerande som ger verkningar över hur vi handlar och inom vilka utrymmen diskursen tillåter oss att handla.

3.1 Diskursteori

Ett sätt att förstå hur sociala konsekvenser i en kultur kan uppstå från den verklighet som produceras och reproduceras är genom meningsskapande. Vår förståelse av omvärlden sätter ramarna för vår tolkning och våra handlingsmöjligheter. Genom att studera meningsskapande ökar förståelsen i ramarna för mänskligt handlande. Att studera meningsskapande görs bland annat med diskursanalys, där diskursen handlar om *hur* man talar om något och som blir en socialt reproducerad fakta som formas genom språket. Genom att studera språket synliggörs representationer som skapar mening och de sociala institutioner som bär upp meningen (Neumann, 2003). Diskurser består alltså av representationer som ger mening om verkligheten, beroende av i vilket sammanhang de uttrycks. Diskursen ingår även i en social praktik på så sätt att hur något ges innebörd formar hur vi sedan agerar efter förståelsen (Bergström & Boréus, 2005). Diskursen består förutom meningsbärande av materialitet, det vill säga att det finns symbolbaserade regler, procedurer och institutioner som bestämmer den sociala interaktionen som exempelvis skola, kliniker och arbete (Neumann, 2003). Sist men inte minst är diskursen som nämnts kopplad till makt. Foucault (1993) menar att diskurser är i ständig kamp om sanning att dominera fältet över hur man talar om något. Foucault uttrycker att sanning ger oss kunskap som i sin tur ger oss makt. Diskursen är inte neutral i den bemärkelsen och präglas av olika typer av utestängningsprocedurer och discipliner som exempelvis diskursordning, subjektpositioner och styrningsmentalitet (governmentality). Foucault åsyftar på att det är språket som skapar kategorier och som synliggör sociala relationer. Språket är avgörande enligt diskursteorin för att skapa mening om något och med det meningsskapande utgör det också förutsättningarna för att kunna handla (Neumann, 2003). Diskursen blir således ett sätt att se på världen och således också ett teoretiskt angreppssätt (Börjesson & Palmblad, 2007). Neumann (2003) sammanfattar diskursen på följande vis

En diskurs är ett system för skapande av en uppsättning utsagor och praktiker som, genom att få fotfäste inom olika institutioner, kan framstå som mer eller mindre normala. System är verklighetskonstituerande för sina bärare och uppvisar en viss ordning i sitt mönster av sociala relationer (s 17).

Diskursteorin blir en förståelse av sociala fenomen som konstruktivistiskt då teorin innefattar

utöver ord i språk, en relationell och social praktik. Diskursteorin blir ett av flera tillvägagångssätt inom socialkonstruktivismen. Det som binder ihop teorifälten är den kritiska inställningen till självklar kunskap, världen konstrueras socialt och diskursivt. Vi är kulturella varelser och därmed begränsas vår syn på vad kunskap är och kan vara. Det är i de sociala processer som vi bygger gemensamma sanningar och sanningar får alltid sociala konsekvenser (Burr, 2003).

3.2 Diskurstraditioner

Diskursanalysen finns i tre olika riktningar eller traditioner. Den kontinentala/franska, den anglosaxiska och den kritiska diskursanalysen. Kontinental tradition associeras med Foucault. Diskursen för Foucault betraktas som en samling utsagor med system som sätter upp regler där vissa utsagor legitimeras medan andra inte. Diskursen är en kamp om att dominera genom användning av olika utestängningsprocedurer. Anglosaxisk tradition förknippas med Laclau & Mouffe och skiljer sig från den kontinentala främst i att den utgår från en lingvistisk semiotisk influens – att ett uttryck inte har en given innebörd, medan den kontinentala ser till mer slutande principer som skapar koherens. En annan skillnad är även att den anglosaxiska ser alla sociala fenomen som diskurser som inte kan bestämmas av externdiskursiva faktorer (Bergström & Boréus, 2005). Exempelvis finns mångtydiga begrepp som demokrati och frihet enligt Laclau och Mouffe (refererad i Bergström & Boréus, 2005) och därmed blir diskursen ständigt öppen och hotad när betydelserna förändras. Denna mångtydighet har Laclau och Mouffe valt att definiera som *flytande signifikanser*. Dessa är just de begrepp som anses vara mångtydiga och är särskilt öppna för olika betydelser. Den tredje huvudinriktningen är den kritiska diskursanalysen som har som tradition att vara samhällskritisk i stor likhet med ideologikritik. Fairclough som är den främsta företrädaren för traditionen menar på att diskurser är en konsekvens från ett visst typ av samhälle. En stor del i teorin är ambitionen att verka för sociala och politiska förändringar. Diskursen är socialkonstruktivistisk snarare än ett materiellt baserat klassperspektiv och fyller en ideologisk funktion, en relationell liknande subjektpositioner samt att den producerar identiteter. Den största skillnaden mot de föregående traditionerna är att den kritiska diskursanalysen är väldigt lingvistiskt präglad i sina analysverktyg samt att diskurser inte enbart konstituerar, som för Laclau & Mouffe utan även är konstituerande (Bergström & Boréus, 2005). Denna studie utgår från en slags kombination av traditionerna där den kontinentala behandlas i form av Foucaults teorier, där uttalandena i de politiska dokumenten ses som utsagor om sanningar ordnat i diskursiva ordningar. Den anglosaxiska traditionens mening för studien vilar på att utsagornas semiotik har betydelse för koherensen, där tolkningen är viktig att lyfta fram och där jag positionerar bildningsbegreppet som en *flytande signifikans*. Den kritiska diskursanalysen berörs genom att studien har en ambition att diskutera och verka för sociala samt politiska förändringar. De teoretiska begrepp som ligger till underlag för analysen presenteras nedan.

3.3 Makt och diskursens ordning

Foucault (1993) menar att makten inte går att förbise när det kommer till diskurser så det är själva kärnan. Foucault poängterar dock att all typ av makt inte är negativ som den lätt kan uppfattas. Makten även är produktiv, och kan således vara positiv. Makten använder och

hänvisas till en diskursiv ordning då det inte alltid finns en uppenbar aktör som ger upphov till makt utan makten kan vara kampen om ett inflytande i något – exempelvis politiken. Den diskursiva ordningen är konstruerad i att jaga sanningen genom kunskap, eftersom kunskap i sin tur utbygger makt. Makten tas ofta i form av utestängningsprocedurer där Foucault (1993) hävdar att diskursen är ett av områden där dessa procedurer förekommer tätt. Teknikerna som används i diskursen är bland annat utestängning. Tre externa utestängningsprocedurerna som förekommer i diskurser är det *förbjudna* ordet som sätter regler för *vad som är accepterat* att prata och *formella lagar*. Utestängningen fungerar även utifrån, det vill säga att ett tolkningsföreträde sker, där vem som talar blir av vikt. Exempelvis får vetenskapliga argumentationer, särskilt i västvärlden ett intryck av förnuftigt, vilket ger följder som att subjekt blir passiva för uttalanden. När en författare inte anses vara av subjekt, som exempelvis ett politiskt uttalande får utlåtandet en objektiv funktion i diskursen. Denna blir svår att motsätta sig eftersom det kan betraktas vara legitim kunskap. Upphovsmännen till verk kan sägas vara discipliner enligt Foucault då det är en organisering av kunskap som anses vara något sant, men som utges av anonyma system som myndigheter, som i sin tur kan användas av alla för att vinna maktkampen om en diskurs (Foucault, 1993). Foucault talar även om tre interna utestängningsprocedurer. Först handlar det om *tolkningens* utestängning. Exempelvis när en författare tolkar ett underlag, blir det svårare att vara kritisk till materialet, vilket gör att mottagaren kan bli passiv inför kunskapsstoffet och en utestängningsmekanism sker. Den andra är som nämnts *upphovsmannen* till ett verk. Ett verk kan ses som original i den diskursiva ordningen, till exempel i den mån att författaren är bland de första att reproducera verket. Den tredje interna utestängningsproceduren kallar Foucault *disciplin*. Discipliner är en organisering av kunskap, där spelreglerna anses vara sanna men som utges av anonyma system och kan då användas av alla. Utöver dessa tre interna och externa utestängningsprocedurer finns även ett flertal andra vilka fungerar som en slags kontroll i diskursen. Dessa innefattar bland annat att ”Ingen kommer in i diskursens ordning om han inte uppfyller vissa krav eller inte från början är kvalificerad för att uppfylla dem” (s. 26). Det finns vissa mönster för varje diskurs om hur man bör tänka, och de som inte lyckas lära sig diskursens uppföranden blir uteslutna. I slutändan uppstår diskursen mellan aktörer och den går bara att studera utifrån effekterna den ger upphov till, och dess verkan i världen menar Foucault (1993).

Interpretationen jag gör utifrån Foucault är att diskursens ordning avser att omfatta allt. Diskursens ordning kan ses som ett spelrum med vissa regler att följa. En del av dessa ordningar är objektivt synliga medan andra existerar således mera omedvetet. Diskursen är också ständigt i rörelse med samverkan mellan flertalet aktörer och återfinns inte enbart som en del i ett system som går att styra. Diskursen har därmed ingen fysisk utsida, allt existerar således på insidan.

En annan punkt jag tänker kring den diskursiva ordningen är det Andersson och Osman (2008) tar upp som dubbelheten i diskursordningen. Ordningen i det här fallet kan dels vara ordning som något redan organiserat, dels en konceptualisering av en ordning. En diskursordning har alltså redan en ordning men samtidigt skapar en ordning. I relation till utbildningsdiskursen kan diskursen således redan ha en existerande ordning i

nuvarande högskolepolitik som finns inbäddad i normer, men samtidigt skapar bildningsdiskursen i sig en ny ordning (Hasan, 2012, s 7).

I *Diskursens ordning* avslutar Foucault (1993) hur man kan studera diskursordningen. Antingen kan man göra en kritisk analys i syfte att ta reda på själva spelet som leder till ordningen, dels kan man se till vad som får förmedlas i ordningen och vad som då skildras som sanning eller vad som utesluts från diskursen. Diskursens ordning är en fråga om makt och själva vägen till makten Foucault (1993). I den här studien behandlas en diskurs i syfte att identifiera hur bildning i den högre utbildningen konstrueras och undersöka dess konstruktion i en diskursiv ordning. Foucault lyfter fram att det finns ett antal tekniker som reglerar diskursen som bland annat de begrepp jag använder mig av nedanför.

3.4 Hegemoni

Laclau och Mouffe (2008) menar att politiken sitter med störst inflytande gällande diskurser då det är endast politiken som kan nå en universell hegemoni som ger faktiska stora följder för hela samhället och kulturen. Hegemoni utifrån Laclau och Mouffes synsätt har samma struktur som diskurs men ses till det yttre av det diskursiva fältet. Det kan förklaras som praktiker som upprätthåller de artikuleringar som anses vara allmänintresse eller sunt förnuft. Dessa hegemoniska praktiker ifrågasätts inte och är de som reducerar våra möjligheter i att tänka i annan mening än det som representeras. I andra ord skulle man kunna kalla det diskursivt tolkningsföreträde. Hegemonibegreppet stannar inte här utan för att hegemoni ska uppstå behöver det finnas en motsättning i antagonistiska artikuleringar som strider om någots betydelse. Dessa kallar Laclau och Mouffe som nämnt för flytande signifikanser, exempelvis demokrati, välfärd, och i detta fall menar jag att bildning tillhör. Bildningsbegreppet i utbildning har en tradition av betydelseskiftande i relation till kontext och historisk tillbakablick. Den exakta innebörden av bildning är mångtydig, i flöde av ett betydelseskiftande och därmed skulle kunna falla under flytande signifikanser, vilket jag även påvisade för resultatet i min förgående uppsats som behandlade bildningsdiskursen i media (Hasan, 2012). När det partikulära vill representera det universella men gruppen inte sluter sig blir den andre gruppen hegemonisk. Det universella särskilt inom politiken är hegemonin slutet till bredare mål som exempelvis ordning och allmänintresse. Här finns ett hot om makten då regering sägs representera allmänintresset och allmänhetens grupp blir diskvalificerade i sina argument då de blir ”de andra” det vill säga särintressen och ett hot mot hegemonin. Hegemoni har även relation till begreppet ideologi. Ideologi enligt Fairclough (1995) är dominerande föreställningar som bidrar till reproduktion och produktion. Ideologin blir således i maktens tjänst då den bidrar till konstruktion av dominans. För att uppnå ideologi krävs tydlig hegemoni i diskursen. Däremot kommer det aldrig att finnas total hegemoni då diskurser är i ständig rörelse och på så sätt finns det alltid politiska möjligheter att dekonstruera hegemonin för andra möjligheter (Laclau & Mouffe, 2008). I och med hegemonins viktiga del i diskursens genomslagskraft för den dominerande diskursen kommer hegemonibegreppet att behandlas i studien.

3.5 Styrning och Subjekt

Inom diskursanalysen förklaras subjekt utifrån Foucault. Subjektet skapas genom makten som styr hur en individ blir till, vilket Foucault (1982) kallar government of individualization. Närmare förklarar innebär detta enligt Foucault att det är kunskap som har makten att definiera oss. Det finns viss kunskap som har företräde – en slags privilegierad kunskap. Exempelvis har läkare makt att definiera sjukdomar, liv och död eller makten över bildning och utbildning som ligger i utbildningspolitiken. För att vi ska kunna bli subjekt behöver vi självdisciplineras. Vi måste förstå andra och vi måste anpassa oss till sanningar för att skapa medvetenhet om oss själva (Foucault, 1982). Vidare i *Diskursens ordning* (1993) nämner Foucault institutioner som skolan som en central roll i hur vi formas för andra och oss själva. I de självreglerande praktikerna möter vi normaliserande praktiker som exempelvis dikotomierna bra–dålig och duglig–oduglig. Genom denna differentiering får vi bestämda positioner i en objektiv mening som ska upprättas, och den epistemologiska kunskapen återfinns i diskursen som sanningsregim. Diskursen som inte kan analyseras eller pekats från en naturlig idé ska sedan betraktas som ett sakligt förhållande för subjektets bestämda position i den diskursiva praktiken (Foucault, 1982).

Bland annat talar Foucault (2003) om ”governmentality” som en typ av styrning. ”Govern” innebär kontroll, styrning, härskande och regerande och sedan ”mentality”, det vill säga en internalisering av mentaliteten. Governmentality är knuten till kunskap på så sätt att det handlar om att skapa social ordning utifrån expertsystem. Platser där det skapas kunskap, vilket främst syftar till vetenskaplig kunskap, producerar vetande om människan som sedan internaliseras i samhället till institutioner såsom skola och universitet. Dessa institutioner är disciplinerande för individerna i sin makstruktur där individen inte blir direktstyrd utifrån utan snarare är inifrånstyrd. En internalisering av mentaliteten sker genom vilket Foucault kallar en normaliseringsprocess där individen upplever det hon/han gör eller tänker är normalt utan större reflektion. Styrande politiska beslut medför att subjektet formas mentalt till att tro att de tankesätt som finns, vore dess eget. Denna typ av makt talar inte om vad vi *inte får* göra, utan tar makt över oss genom att berätta vad vi *bör* göra som i sin tur bidrar till det vi inte får göra men genom ett annat tillvägagångssätt (Foucault, 2003). Vidare sammanfattar Foucault denna styrningsmentalitet till proceduren som tillåter maktutövande där folket är måltavlan. Foucault syftar särskilt till politiken som styrs av ekonomiska och verbala tekniker där denna typ av politiska makstruktur ges företräde för andra maktformer. I den moderna utbildningspolitiken återfinns tankar om att utvecklas personligt men dock inte på ett fritt sätt, utan människan ska inordnas i samhällets önskan utanför individens vilja och strävanden menar Ekstrand och Nordin (2007). Rose (1995) tar även upp att liberaliseringen gjort att utgångspunkterna för styrning tar sin kraft i talet om individens frihet och självbestämmande, där individen reglerar sig för anpassas både till sig själv och till samhället. Styrningen sker genom expertuttalanden i likhet med Foucaults tankar om objektiva upphovsmän, vilket styr människor i önskvärd riktning genom att verka neutralt sanna för individen.

Exempelvis talas ett livslångt i högskolans diskurser som en individuell anpassning för arbetsmarknaden. Det handlar om att utvecklas personligt men inte på ett fritt sätt – utan människan ska inordnas i samhällets önskan utanför individens vilja och strävanden. Texter som formulerar riktlinjer för högskolepolitiken får då ett innehåll av styrning av subjekt. Det

produceras i politiska texter om högre utbildning, kategoriseringar av studenter i diskussionen för högskolans syfte. Diskussionen reglerar inte enbart universiteten på organisationsnivå utan även subjektifierar studentens position till högre utbildning. Studenten (subjektet) disciplineras genom olika riktlinjer i politiken och blir föremål för sociala konstruktioner när det exempelvis talas om medborgare eller lärande subjekt som ska ta ansvar för sin anställningsbarhet, men likaledes ansvara för samhällelig nytta och tillväxt (Bergviken Rensfledt, 2010). Bildning i utbildning inbegriper ett individperspektiv, där personliga förmågor ska utvecklas för att kunna vara beredd på den oförutsägbarhet som samhället kräver. Individen behöver en högre utbildning som väcker nyfikenhet, ödmjukhet och öppenhet för omvärlden – att självständigt utveckla och förmedla intellektuella och kulturella arv menar Abrahamsson (1984). Med Foucaults tankegångar om styrning i relation till bildning innebär en sådan syn att en bestämd form av kritiskt tänkande utvecklas (Uljens, 2007). Därmed finns ett intresse för denna studie att även ta del av Foucaults tankar om styrning och på vilket sätt subjektet anpassas och inordnas i rådande utbildningsdiskurser.

4. Metod

Som tidigare nämnt är gränsen mellan teori och metod vid diskursanalys diffus. Det handlar om att med visst teoretiskt underlag ge implikationer och perspektiv till metoden. Detta avsnitt ligger till grund för förståelsen av analysen och i kapitlet kommer det att redogöras för hur jag gått tillväga för att tillämpa diskursteorin som ett analysverktyg.

4.1 Avgränsning av diskursen

All analys innefattar att först och främst avgränsa det som avses att studera för att sedan kunna motivera sitt val (Neumann, 2003). Foucault (1993) menar på att för att få en grundad bild av diskursen ska allting läsas och studeras inom sitt val av område men detta är dock inte praktiskt genomförbart. Därmed infaller även risken att vissa relevanta texter inte kommer med i studien. ”Huvudpoängen är dock att receptionen är avgörande och oavsett diskursens omfång kommer huvudreferenserna att bestå av ett förhållandevis begränsat antal texter” (Neumann, 2003, s 51). Därmed behöver forskaren avgöra när en mättnad uppnåtts, att man har läst tillräckligt även om inte allt. Med Bolognaprocessen skrev Sverige under Bologna-deklarationen och svensk högre utbildning reformerades i och med det under 2007. Ändringarna till detta föreslogs i regeringens proposition, *Ny värld – Ny högskola*, i juni 2005 och härifrån ser jag det som ett bra avstamp att se hur diskursen om bildning ser ut i nutida Sverige då detta är studiens syfte. Studien har då avgränsats från år 2005 fram till nutid.

4.2 Texturval

När Sverige tar beslut om hur något ska fungera i samhället, exempelvis hur högre utbildning ska bedrivas är det regering som jobbar med utredningar och propositioner till för att Riksdagen som ska ta beslut om saken. Det är i dessa propositioner (Prop.) och Statens

offentliga utredningar (SOU) som debatten, diskussionen och synen på fenomenet återges. Det pågår därmed diskurser om hur något ska ges mening där de tankar och förslag som tas upp påverkar hela samhället. Det ska inte förbigås att det finns motioner, kommittéer, lagråd och andra anslag/förslag. Då studien behöver avgränsas har jag valt propositioner och SOU – rapporter då det är dessa som är mest omfattande och mer ofta får genomslagskraft, som i sin tur ger faktiskt verkan på hur exempelvis den högre utbildningen ska bedrivas. Inför nya riksdagsbeslut pågår även debatter i media om förslagen. Dessa skulle även vara av intresse men även här gäller det att avgränsa sig och avsikten med studien är att primärt analysera diskurserna i riksdag och regering. I och med det anser jag det inte tvunget att ta med aktörer som media för denna studie. Medias roll i riksdagsdebatterna styr hur externa intressenter formar diskurser *efter* händelser/utredningar/beslut och studiens intresse ligger i föreliggande diskurs. Däremot kan diskurser som formats efter ett beslut påverka inför nykommande utredningar i riksdag och medias roll blir då intressant. Dessvärre på grund av anledningar som tidsfrist och studiens omfattning, finns inte den möjligheten att contextualisera mediedebatten inför och efter riksdagsbeslut. Detta blir en svaghet i studien som diskuteras i avslutande kapitel. Det är studiens syfte som ligger till grund för avgränsningen och inte ställningstagandet att övriga aspekter skulle vara mindre väsentliga att bearbeta.

Jag har valt att använda offentligt publicerat material från regering och riksdag i dokument som SOU och propositioner som lämpar sig för studien, det vill säga dokument från utbildningsdepartementet som innefattar övergripande frågor om högre utbildning. Valet av publicerat material istället för exempelvis intervjuer vilar på att intresset inte har ett fokus på *hur* aktörer uttalar sig utan *vad* som sägs.

I det sammanlagda materialet till uppsatsen ingår 8 texter. Av dessa är 3 statliga offentliga utredningar och 5 propositioner – alla inom ramen för utbildningsdepartementet från 2005-till nutid (våren 2013). Alla texter är på svenska och söktes fram via regeringens hemsida. Under den angivna tidsperioden produceras flertalet dokument om högskolan. De texter som valts ut är de som har relevans för studiens syfte. Det vill säga generella frågor om högre utbildning. Texter som riktar sig till högskolans och universitetens specifika verksamhet exempelvis rapporter angående om lärarexamen, studiemedel och yrkeshögskolor har uteslutits från empirin.

Nedan följer en uppräknig av de texter som ingår i materialet.

- Statens offentliga utredningar SOU 2007:81. *Resurser för kvalitet*
- Statens offentliga utredningar SOU 2007:98. *Karriär för kvalitet*
- Statens offentliga utredningar SOU 2008:104. *Självständiga lärosäten*
- Regeringens proposition 2004/05:162. *Ny värld – ny högskola*
- Regeringens proposition 2006/07:107. *Vägar till högskolan för kunskap och kvalitet*
- Regeringens proposition 2008/09:175. *Gränslös kunskap – högskolan i globaliseringens tid*
- Regeringens proposition 2009/10:139. *Fokus på kunskap – kvalitet i den högre utbildningen*

- Regeringens proposition 2009/10:149. *En akademi i tiden – ökad frihet för universitet och högskolor*

4.3 Analytiskt tillvägagångssätt

Diskurser byggs upp av begreppskedjor i en samtalsordning som kan kallas tecken eller element. Dessa tecken eller element är de begrepp som oftast har en mångtydighet i sin betydelse, vilket Laclau & Mouffe (2008) kallar flytande signifikanser. I samtalsordningen finns även noder/nodalpunkter. Noderna är de huvudbegrepp som har viktig betydelse för diskursen. Det är kring dessa noder som resterande tecken inordnas i för att sedan se helheten och kunna tolka diskursen (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Noder och tecken beror på vad som ska studeras. I detta fall blir noderna egenskaperna i bildning som kritiskt tänkande, reflektion, lärande och/eller de tecken och element som ger implikation direkt eller indirekt för bildningens essens, för att sedan framhäva dess nodalpunkter för den skilda diskursen. Urvalet av dessa noder har kommit från närmre läsning av mitt empiriska material där dessa framstår som centrala, återkommande och av betydelse för diskursen. Jag har i texterna eller som Foucault benämner det som ”utsagor”, letat efter tecken, element och noder som implicerar talet om bildning i den högre utbildningen för att sedan använt citat i resultatet för att öka transparensen med studien. De citat som valts ut är främst de allmängiltiga som centralt upprepas och inte de som avviker från den generella uppfattningen, dock har avvikande citat även lyfts fram för att påvisa alternativa diskurser eller motdiskurser från den dominerande. Detta arbetssätt ska underlätta illustrationen av den vinnande och förlorande diskursen.

4.4 Diskursens representationer

Representationer i diskurssammanhang innebär med andra ord en representation av verkligheten. Diskurser består av flertalet representationer där det i flesta fall finns en diskurs som dominerar över andra representationer. Ingen diskurs är dock helt hegemonisk utan de olika representationerna försöker dominera varandra. I diskursen blir det likt en konkurrens mellan de olika representationerna. Om dominansfältet blir svårt att identifiera där en endaste representation tas i uttryck så är diskursen så kallad politiskt tillsluten. Vidare handlar diskursens representationer även om att se intertextualiteten, det vill säga se hur texterna relaterar till varandra och uppstår i mönster. Situationer som utmärks av maktkonstellationer där kulturen inte blir ifrågasatt lämpar sig ypperligt för diskursanalyser (Neumann, 2003). Politiken blir ofta betvivlad men däremot tillhör den högre utbildningen en arena som inte blir ifrågasatt då den kan tänkas tillhöra en ”naturlig” del av den svenska kulturen menar jag. Vem ifrågasätter att vi som samhälle behöver utbildning och vem sätter sig emot bildning? Frågeställningen angående hegemoniska tendenser inom svensk högskolepolitik framläggs genom diskursens representationer. I resultatet presenteras de olika representationerna genom att analysera vilket mönster representationerna har i form, antal och hur de relaterar till varandra.

4.5 Diskursens uppbyggnad

Tillvägagångssättet för rubriken handlar om att analysera vilka särskilda kännetecken som finns för representationen i diskursen och att se språket i relation till en helhet. Forskaren försöker avgöra om vissa representationer är mer konstanta än andra och hur pass stor möjlighet det är för diskursen att förändras. Frågor som tas upp och tas ställning till i analysdelen är vilket typ av språk som används och materialiteten i diskursen, det vill säga vilka symboler, procedurer och institutioner som bestämmer handlingsmöjligheterna i relation till diskursen (Neumann, 2003). I studien tar jag därmed upp hur utformningen av representationen ser ut men även tar även klivet mot att se diskursens sociala praktik.

4.6 Kunskapsansats

Som beskrivits i det teoretiska avsnittet medför diskursteorin ett konstruktionistiskt förhållningssätt och en subjektiv syn på kunskap (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Godtar man diskursanalysens begreppsvärld accepterar man även de vetenskapsteoretiska uppfattningar som omger perspektivet. Dess filosofiska rötter återfinns bland annat i Kants idealism som understryker att föreställningar, värderingar och skapande av attityder har omformande inverkningskraft på samhällsliga förhållanden. Ett sådant förhållningssätt blir grundläggande epistemologiskt där språket blir en handling som skiftar och diskurser förändras där det inte finns en objektiv sanning utan endast olika subjektiva tolkningar till skillnad från den positivistiska skolan som hävdar realism och objektivitet. Även om vi skapar världen i representationer i viss historisk och kulturell kontext skulle den ändå inte vara determinerad. Språket är inte neutralt som skildrar en objektiv verklighet utan formas i dess kontext där mening inträffar. Våra tolkningar är även kontingenta, vilket innebär att de kunde ha sett annorlunda ut och att de fortfarande kan förändras (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Vidare blir detta ett antagande att det inte finns någon naturlig kunskap som är riktigare än någon annan. Kritiken mot en sådan relativ syn på verkligheten blir att allt skulle kunna vara möjligt. Mitt antagande är dock att precis allt inte är möjligt då det fortfarande finns strukturer som upprätthåller sociala ordningar. Epistemologin och ontologin hänger på så sätt ihop i diskursen där det pågår en dialektik mellan representationer av verkligheten (epistemologi) och verkligheten (ontologi). Jag uppfattar att det skapas representationer av verkligheten och genom representationerna skapar vi verkligheten, i och med att vissa företeelser blir sedda som sanna i en hegemonisk eller dominerande diskurs.

4.7 Tillförlitlighet

Validitet i relation till samhällsvetenskaplig forskning som grundar sig i en tanke om konstruktionism av verkligheten får andra förutsättningar än annan empirisk forskning. I samhällsvetenskapliga studieobjekt blir forskaren inte en utomstående iakttagare utan är själv involverad och konstruerar verkligheten med att "bestämma" vilka svar som finns på forskningsfrågan. Att nå en validitet i diskursanalytiska studier (att studien mäter vad den är avsedd att mäta) handlar om ökad förståelse av sin egen förförståelse. Reliabiliteten det vill säga noggrannheten. I annan forskning handlar det om att jämföra och precisera räkning och mätning men för dessa typer av studier handlar god reliabilitet om tolkningsaspekten. Att vara noggrann med läsning av materialet som ska studeras, vara transparent, lyfta fram alternativa

tolkningar och ha en grundad argumentation. Detta ökar med att hela tiden visa fram citaten som tolkas så att slutsatsen ska kunna vara begriplig och lämna utrymme för att ifrågasättas (Bergström & Boréus, 2005).

4.8 Förförståelse

En läsare närmar sig alltid en text med en viss förförståelse, ty annars vore tolkning omöjlig. Därmed går även jag in i den här studien med en viss förförståelse av ämnet. Den kan jag inte trollera bort. Meningen med analysen är inte att återskapa dess exakta betydelse för den går inte att nå. Det jag kan göra är att med min samtida kunskap ge texten en ny innebörd och argumentera för eller emot den. Tolkningen för diskursanalytiker handlar även om att belysa innehållet genom att lyfta fram alternativa tolkningar. Att försöka förstå andras förförståelse då exempelvis kvinnor, män, yngre, äldre och klasstillhörigheter tolkar utifrån olika kunskapsramar och värderingar och på så sätt kunna lyfta fram hur texten kan påverka den sociala praktiken (Bergström & Boréus, 2005). Min förförståelse för högre utbildning i relation till bildning innefattar en delad syn av den tidigare forskningen som flertalet visat att bildning inte längre nämns avsevärt. Jag har bildat en uppfattning om att bildning har en väldigt liten plats i den högre utbildningens syften och mål. Därmed är det viktigt att jag som forskare inte läser materialet med ett bekräftande öga utan är så objektiv som möjligt för en hög validitet.

4.9 Etiska överväganden

Mitt empiriska material består av offentliga texter från regeringens hemsida och är således tillgängliga för allmänheten. Det innebär andra förutsättningarna för hänsynen till de etiska kraven. Jag är inte intresserad av specifika personers utsagor och informationskravet blir inte relevant. Jag har dock tagit hänsyn till det faktum att regering och risksdag är offentlig och hänvisningar kommer vara till rapporten och inte enskild författare. Genom att inte nämna författare kan jag i någon mån skydda textförfattarens integritet, men det är inte svårt för någon att själv leta fram materialet och därmed kan jag inte uppfylla ett konfidentialitetskrav. En etisk aspekt just vid diskursanalys enligt Winther Jørgensen och Phillips (2000) är förförståelsen i det man väljer att studera. Det är viktigt att reflektera över mina egna ingångspunkter till studien och vara självkritisk i mina tolkningar vid analysen för att minska påverkan på resultatet. Andra viktiga aspekter i etiken för denna studie är noggrannheten av citaten som används för att nå en hög transparens, där jag är försiktig vid användandet av citaten så att jag inte förvränger materialet. Viktigt är även att ha med sig en förståelse för att myndigheters förmedling av fenomen blir utifrån andra grunder och principer än vad jag kommer ifrån. Dock är det viktigt att våga problematisera framställningen för att nå utveckling (Vetenskapsrådet, 2011).

4.9.1 Kritisk metoddiskussion

Som forskare förväntas du vara neutral i din studie och i diskursanalys finns grunden att språket är en handling som skapar verklighet. Därmed är jag medveten om att jag i min studie skapar en verklighet av att begreppet bildning är en diskurs och på så sätt lämnar jag inte utrymme för annat tänkbart. Det är även viktigt att jag som väljer en diskursanalys är

införstådd med att jag själv skapar en verklighet/en diskurs och så långt min förmåga sträcker sig att hålla mig så objektiv som möjligt till mitt material. Däremot om vi inte ifrågasätter eller problematiserar rådande diskurser kan vi heller inte komma fram till nya fynd, nya perspektiv och sanningar menar Berglez och Olausson (2009). Som nämnt tidigare är den kritiska diskursanalysen inte politiskt neutral då den ställer sig på den undertrycktas sida i hur diskursiva praktiker kan påverka reproduktionen av ojämlika maktförhållanden. I studiens empiri framförs åsikter av auktoriteter och det går inte att förbise detta i min analys. Detta går det heller inte att generalisera eller finna något sant utan endast en möjlig tolkning av fenomenet som studeras (Bryman, 2002). Jag eftersträvar i min studie att vara noggrann och där jag återger en hög transparens på hur studien genomförts och är tydlig när jag gör min egen tolkning. Uppsatsens omfång har medfört att valda delar av texterna tas upp i analysen. Det kan tyckas ge en mager och ganska ofullständig bild av den utbildningspolitiska diskursen. Om studiens omfång varit större hade jag valt att historiskt följa utvecklingen i den utbildningspolitiska diskursen. Detta hade gett mig en helhet som skulle underlättat användningen av Foucaults tankesystem och begreppsapparat.

5. Resultat & Analys

Resultat och analys presenteras utifrån de övergripande teman som varit centralt återkommande i texterna. Empirin har bearbetats utifrån analysverktygen som presenterades i metodavsnittet. Resultatet är uppdelat i följande rubriker: *Klassiska akademiska ideal, frihet för kvalitet, livslångt lärande, globalisering och bildning är forskning*. Innehållet i texterna har egenskaper som passar i flera av de teman jag sammanställt, därför har jag valt att lyfta fram olika delar av artiklarna under flera teman.

5.1 Klassiska akademiska ideal

Under hela tidsperioden för de analyserade utbildningspolitiska texterna förekommer artikulationer om klassiska akademiska ideal där bildning (re-) artikuleras i Humboldtska anor. Bildning ställs i relation till dåtid, ett ideal som funnits men som omstrukturerats att anpassas till dagens universitet. I SOU 2007:81 nämns följande bland annat att ”Högskolan har ett humboldtskt arv... Samtidigt finns en förnyad medvetenhet om det stora värdet av samverkan med det omgivande samhället, som tar gestalt i den entreprenöriella dimensionen av högskolan” (s 15). Det konstateras vidare i SOU 2007:81 att

Det humboldtska idealet är uppdelat i två delar. Dels undervisningens nära samband med forskning, den enskildes frihet att forska och undervisa samt bildningsidealet som grund för kulturnationen. Den andra humboldtska fasen innebär att enhets och frihetsidealerna bryts upp: den akademiska uppgiften utförs även kollektivt, forskningen kan utföras vid institut utanför undervisningsuniversitetet, externa finansiärer påverkar

inriktningen och de två kulturerna natur- och humanvetenskaper börjar skönjas. Det praktiska livets kunskaper organiserades till en början utanför universitetens hägn i tekniska och praktiska (hög)skolor (s 42).

Bildning i ovanstående citat kan tolkas synonymt med forskning, frihet och kultur. Den andra fasen som beskrivs kan tolkas som konträr till bildningen. Uppdelningen som görs av två olika Humboldtska ideal förknippas med att representationen av bildning blir en motsatthet för kollektivet, där fri forskning (som kan tolkas vara i samhörighet med bildning i citatet) ska utföras separat. Ytterligare stöd för denna tolkning kommer. Diskursen om idealen för högskolan fortsätter delas upp. ”De humboldtska idealen lever kvar, nya ideal kommer till och en anpassad samlevnad uppstår om än med visst gnissel” (s 43) och att det ”... idag är lika självklart att beskriva sig som en entreprenöriell högskola som att referera till det humboldtska arvet” (s 44). Genomgående i rapporten impliceras det att Humboldtska arvet för högskolan transformerats till ny innebörd. Bildning är således ett verk av frihet men att det antagits till en ny form. Idealet har anpassats till ”... modellen med den regelstyrda gemenskapen av forskande lärare som framför allt har sitt ursprung i den vision av den högre utbildningen och forskningen som ... Wilhelm von Humboldt ... konstruerade” (s 42). Rapporten understryker att högskolan har ett värde i sig som en kritiskt kunskapssökande arena där den nu är i ett läge att blir hotad av tanken för den entreprenöriella högskolan. Bildningen får egenskaperna utöver frihet även som kritiskt kunskapssökande i fortsatt motsättning till en nyliberal grund som sätter ”konkurrens i centrum på bekostnad av de sociala och kulturella dimensionerna av högskolans uppdrag” (SOU 2007:81, s 53).

Alma Mater Studiorum Università di Bologna tävlar med Sorbonne om rangen som Europas äldsta akademiska lärosäte... universitetsrektorerna antog en förklaring med det pampiga namnet Magna Charta Universitatum. Det var en väl förberedd deklARATION med ekon från upplysningstiden och från Wilhelm von Humboldts doktriner om sambandet mellan forskning och undervisning och om vikten av akademisk frihet och bildning (SOU 2008:104, s 68).

Ovanstående citat förknippar även bildningen som något historiskt. Det tävlas om att vara äldst, det tillsätts med ”pampiga” namn som står bakom Humboldtska visioner. Tolkningen som följaktligen kan göras är att bildningen i den klassiskt akademiska diskursen med Humboldt som företrädare representerar något ädelt. Vikten av akademisk frihet och bildning blir ett sätt att positionera sig. Bildning blir en fråga att ta ställning till, ”att vara för eller emot”. Bildningen bli en fråga om att stå för det klassiska idealet där det moderna eventuellt kan tolkas som något sämre.

I texterna sker återknytandet till de Humboldtska idealen med hjälp av nodalpunkterna *forskning*, *bildning* och *frihet*. Dessa begrepp har ingen betydelse i sig själva, de utgör element fram till det att de tillskrivs specifika betydelser i en diskursivt upprättad kedja – dess organisering av begreppen. Det kan möjligen framstå som att den klassiska akademiska diskursen (re-)artikuleras inom ramen för studiens analys, och skulle därför ha en dominans i fältet inom svensk utbildningspolitik. Utifrån tidigare forskning som presenterades i denna

studie, kan man förstå det som att de klassiska akademiska idéerna om högre utbildning varit i besittning av hegemoniska positioner och därmed kommit att (re-)artikuleras i utbildningspolitiken. Jag kan däremot se ur ett tidigare forskningsperspektiv, hur dessa föreställningar på senare tid utmanas. Detta har lett till en situation, där artikuleringer av andra idéer blivit vanligare inom den högre utbildningspolitiken och den klassiska akademiska diskursen har på detta sätt delvis förlorat legitimiteten som en dominerande diskurs.

Det framgår en kamp mellan en ekonomisk globaliseringsdiskurs och en klassisk akademisk diskurs, i försök att dominera fältet för den högre utbildningens syften och mål. Detta bekräftar även tidigare forskning (se bl.a. Unemar Öst 2009, Wimmer, 2003). Dessa två fält uppfattar jag som de diskurser som åtnjuter störst legitimitet i talet om den högre utbildningens syften och mål under den analyserade tidsperioden. I globaliseringsdiskursen talas bildning i relation till forskning över nationsgränser. Forskningen ska bidra med ökad anställningsbarhet för marknaden och öka kunskapsinnovationen för en ekonomisk tillväxt. Argumenten svarar mot ett behov av konkurrenskraft och ökad frihet för lärosätena att marknadsanpassa forskningen. I den klassiska akademiska diskursen talas det om bildning i form av en kritisk skolning där argumenten innefattar epistemologiska antaganden. Trots fältens olikheter i diskurserna verkar båda inta starka positioner i utbildningspolitiken. Bildning (re-)artikuleras utifrån dessa två skilda ställningar där betydelsen för bildning i utbildning blir ostadig. Detta kan ses genom att de skilda diskurserna uttalar sig från skilda perspektiv som ligger till grund för avgörande beslut, som påverkar den högre utbildningens mål, organisation och resurstilldelning.

I denna diskursiva kamp om bildning i den högre utbildningen pågår även försök att sammanfoga de två synsätten. Bildning, internationalisering och frihet upplöses mellan å ena sidan neoliberalismens idéer som betonar konkurrenskraft, ekonomisk tillväxt, arbetsmarknad och näringsliv, samt å andra sidan de inomakademiska företrädare som framhäver den akademiska friheten. Mark (2009) bekräftar denna kamp med att bildning ses bland annat som att tillföra en vidgad förståelse, såväl kulturell som naturvetenskaplig, för att å ena sidan utföra sitt yrke men samtidigt bidra till samhällsutveckling. En annan tanke som finns inom utbildningspolitiken är att bildning sker i samband med hög allmänbildning, där om studenten erbjuds kompletterande inslag av sociala och djupare mänskliga perspektiv bidrar det till en samhällelig utveckling. Bildningen har alltså inte ett specifikt ämnesinnehåll, dock med präglad syn av att samhällsvetenskapen bör sättas i relation till praktiska kunskaper. I den diskursiva kampen slits bildning mellan att tänka nyttigt i förmån för en ekonomisk globalisering, kontra att tänka fritt som präglas av klassiska akademiska ideal. Därmed styrs studenter i en position att anpassa sig både individuellt och för samhället vilket Rose (1995) nämner att liberaliseringens utveckling medfört.

5.2 (ekonomisk) Globalisering

Globalisering förekommer ständigt i de material som analyserats. Jag uppfattar att diskursen om globalisering är den diskurs med starkast hegemoniska tendenser om den högre

utbildningen överlag. Liknande mening som följande citat, återkommer frekvent under hela tidsperioden "... högskolor ska kunna svara mot dagens krav och förväntningar och kunna möta framtida utmaningar, såväl nationellt som internationellt" (2009/10:139, s 6). Internationalisering utgör globaliseringsdiskursens nodalpunkt, det vill säga den knutpunkt som införlivar mening till diskursen. Internationalisering i globaliseringsdiskursen får en annan mening än i den klassiska akademiska diskursen. I klassiska ideal menas internationalisering som ett verktyg för att utgöra forskning som gör att Sverige kan handskas med den moderna tid vi lever i uttryckt som "... att kunna hantera de risker och möjligheter som den globala utvecklingen medför" (prop. 2009/10:149, s 14). Medan i globaliseringsdiskursen får internationalisering en innebörd av stärka den egna positionen i en skarp global konkurrens, snarare än ekonomisk globalisering.

Sveriges möjlighet att orientera sig och kontinuerligt hämta hem ny forskning är intimt sammanlänkad med möjligheten för landet att vara en del av den globala kunskapsutvecklingen. Vi lever i en global värld där ingen är självförsörjande inom forskningen; alla länder är beroende av internationellt samarbete och förmågan att följa utvecklingstendenser i omvärlden. Kompetensen hos våra lärare och forskare avgör Sveriges möjligheter att tillgodogöra sig resultaten av forskning som bedrivs i andra länder (SOU 2007:98, s 93).

Det refereras till ekonomiska artikuleringar i diskursen där globalisering lanseras för att markera nödvändigheten av internationalisering och marknadsanpassning av den högre utbildningen. Bildningens roll blir sambandet i klassiska akademiska ideal om forskningsanknytning och ämnesfördjupning där "... ett breddat perspektiv skulle vara ett led i universitetens strävan att ge studenterna ett allsidigt, kritiskt och värmededvetet sätt att tänka och angripa problem. För att kunna kommunicera framgångsrikt över kulturgränser betonades vikten av språkkunskaper" (2004/05:162, s 33). Det argumenteras även att bildning och internationalisering är sammanlänkade, liknande som i följande citat;

Men vad som också är viktigt, och som tenderat att komma bort i den framvällande diskussionen om excellens, spets och prioriteringar, är behovet av att kontinuerligt hämta hem kunskap och forskning. Dessa två behov, av excellens och grundkompetens, står inte i ett motsatsförhållande till varandra utan utgör varandras förutsättningar (SOU 2007:98, s 346).

Det frihetsbegrepp som flertalet texter även bygger på, skiljer sig radikalt från den klassiska akademiska diskursens frihetsbegrepp. I autonomiutredningen sätts nodalpunkten frihet i relation till autonomi. Friheten innefattar ett akademiskt självstyre i sökandet efter och förmedlandet av ny kunskap. I de senare utbildningspolitiska texterna sammanfogas resonemanget om den högre utbildningens frihet till en större strävan att öka friheten över nationsgränser med tyngd på ett tänk i en ekonomisk globalisering.

Det är naturligt att en forskare anser att just hans eller hennes forskningsfält är särskilt betydelsefullt och vanligtvis också kan ge goda inomvetenskapliga motiv för detta. Det

betyder dock inte att just den forskningsinriktningen bör finnas kvar vid det aktuella lärosätet. För att hög och varaktig verksamhetskvalitet ska kunna uppnås krävs ständigt olika typer av prioriteringar ... Det är närmast ett axiom att mobilitet, och då framför allt genom att en person fysiskt flyttar till en annan ort, är bra (SOU 2007:98, s 98).

I och med sammanfogandet av bildning, internationalisering och frihet upplöses till synes slitningen mellan å ena sidan neoliberalismens idéer som betonar konkurrenskraft, ekonomisk tillväxt, arbetsmarknad och näringsliv, samt å andra sidan de inomakademiska företrädare som framhäver den akademiska friheten. Globaliseringsdiskursen kan på det sättet vinna störst legitimitet inom den högre utbildningen vid tiden för högskolereformen 2007.

Jag har tidigare påtalat att den klassiska akademiska diskursen och globaliseringsdiskursen visar på starkast legitimitet för den högre utbildningens syften och mål. Bildning (re-)artikuleras främst inom klassiska akademiska ideal men utmanas av nya innebörder i en globaliseringsdiskurs. I mitt läsande av texterna uppfattar jag alltså en globaliseringsdiskurs som den diskursen med starkast hegemoniska tendenser för den högre utbildningens syften och mål. Globaliseringen utmanar de syften och mål som tidigare dominerats av klassiska akademiska ideal. Detta visas bland annat genom att globaliseringsdiskursen återkommande tvingar övriga diskurser med argument som inte kan avisas. På detta sätt kan man se de utestängningsprocedurer i den diskursiva ordningen Foucault (1993) talar om. Utestängningen fungerar bland annat utifrån vem som talar. De analyserade texterna uppkommer från politiska anonyma dokument och kan tänkas få ett intryck av förnuftigt, vilket ger konsekvenser som att subjekt blir passiva för uttalanden och på så sätt sker en utestängning för den klassiska akademiska diskursen i förmån för globaliseringsdiskursen.

De noder och kontonationer som återfinns i talet om bildning återkopplas ideligen till forskning, och forskning återknyts återkommande till betydelse för globalisering. Globaliseringsdiskursen tar ofta representationer från de övriga diskurserna om bildning, till den egna inre logiken, och tillskriver dessa nya innebörder. I vissa fall har införlivandet till och med lett till en hegemonisering av innebörden, som exempelvis innebörden av begreppet *kvalité*. Via globaliseringsdiskursens starka tendenser för hegemoni utmanas de inomvetenskapliga kvalitetskriterier, som formulerats inom ramen för klassiska akademiska ideal. Den klassiska akademiska diskursen påtvingas element som *nytta*, *marknad* och *avkastning*. För framtida forskning används dessa element som kriterier i *kvalité* och ekonomiska tilldelningssystem, och tvingar fram en språkbruk som kan vara svårt för den klassiska akademiska diskursen att frigöra sig ifrån i form av det språkbruk som själva kriterierna för fram. Detta kan ses som diskursiv ordning där globaliseringsdiskursen reglerar i utestängning av andra diskurser, för att vinna maktkampen om diskursen. Foucault (1993) nämner att ”Ingen kommer in i diskursens ordning om han inte uppfyller vissa krav eller inte från början är kvalificerad för att uppfylla dem” (s 26). Genom att kriterierna för resurstilldelning förändras till begrepp klassiska akademiska ideal inte använder sig av, behöver den klassiska akademiska diskursen uppfylla kraven genom en anpassning som redan fått sin innebörd i en globaliseringsdiskurs. Den klassiska akademiska diskursen får alltså inte

samma tillträde till diskursens ordning.

Om jag ägnar en tanke åt att den klassiska akademiska diskursen till mesta del skulle artikuleras av akademiker och som tidigare forskning påpekar, att marknad och externa finansiärer får störst genomslagskraft där klassiska akademiska ideal anpassar sig till neoliberal tankar, vilket bland annat Askling och Stensaker (2002) hävdar så kan det vara så att i framtiden fortsätter klassiska akademiska ideal att förlora allt mer legitimitet och att vi hamnar i en normaliseringsprocess för den högre utbildningen – att tänka effektiva strategiska beslut framför bildning och kritiskt tänkande. Sammanfattningsvis menar jag att klassiska akademiska ideal är i en risk att upplösas där globaliseringen istället förstärks. Däremot menar diskursteorin att diskurser är i ständig rörelse och det finns alltid möjlighet att framtiden i utbildningspolitiken förväntas andra eller nya samtalsordningar som upprätthåller nuvarande diskurs, motsätter sig eller formuleras om (Laclau & Mouffe, 2008). Det har som nämnts tidigare, påtalats att förena klassiska akademiska ideal som förespråkar bildning i en akademisk frihet i forskning och globalisering som förespråkar bildning i formen forskning med nytta. Exempelvis i SOU 2007:81 uppdragas sammanstötningen där Humboldtska arv ses som oförenliga med en entreprenöriell högskola medan i andra texter bland annat prop. 2009/10:149 argumenteras snarare tvärtom och påtalar att syftet med högre utbildning har en relation mellan både bildning och forskning för framtida kunskapsutvecklingar, som kan appliceras praktiskt för arbetsmarknads behov såväl för individ som för samhälle. Detta skulle i framtiden eller redan kunna vara pågående konstruktion av en ny diskursiv ordning för bildning i den högre utbildningen.

5.3 Livslångt lärande

Bildning kan tolkas att associeras i de utbildningspolitiska texterna med nodalpunkten – ”*livslångt lärande*”. Vad som egentligen menas med livslångt lärande i rapporterna framkommer dock inte och på så sätt utger sig för en flytande signifikans. Det blir även klurigare att se om livslångt lärande skulle vara en representation i diskursen om bildning. En del bildningsförespråkare och tidigare forskning skulle möjligtvis mena att bildning och livslångt lärande står till viss del synonyma till varandra, medan andra menar att livslångt lärande är en del av bildningen men inte som synonymer. I en mer genomgående läsning av texterna uppfattar jag det som att det livslånga lärandet blir ett sätt att tala om kunskap för att undvika bildningsbegreppet i form av ett kritiskt tänkande. Livslångt lärande blir mer applicerbart på ”verkligheten” för den högre utbildningen i en modern tid. I de rapporter livslångt lärande eller bildning nämns så talar man inte om de tillsammans, inte ens nämns båda två som begrepp i samma text. Det talas antingen om bildning eller om ett livslångt lärande.

I bland annat Prop. 2004/05:162 menas målet med utbildningspolitiken att ”Sverige skall vara en ledande kunskapsnation som präglas av utbildning av hög kvalitet och livslångt lärande för tillväxt och rättvisa ... att främja livslångt lärande genom att öka möjligheten för yrkesverksamma att erhålla en forskarexamen” (2004/05:162 s 26). Det konstateras även att ”Den högre utbildningen är en del av det livslånga lärandet” (ibid, s 7). Det livslånga lärande

ställs i likhet med bildning som ett grundläggande mål för den högre utbildningen. I analysen framgår det att talet om livslångt lärande även ställs i relation till artikuleringar om kvalitet och internationalisering, som vid den klassiska akademiska diskursen, men här får nodalpunkterna kvalitet och internationalisering till viss del skilda innebörder från den klassiskt akademiska diskursen. Det livslånga lärandet talas om kvalitét i form av förkunskaper inför högskolestudier och kompetenser i form av resultatstyrning. ”... en europeisk referensram för kvalifikationer för livslångt lärande där tonvikten läggs på vilket resultat som en utbildning leder till i form av kunskaper, färdigheter och kompetenser, s.k. lärandemål” Prop. 2008/09:175 (s 83). I flertalet av de andra texterna framgår målet med högskolan för ökad kvalitet innefatta kritisk tänkande, akademisk frihet och internationell konkurrens. Här framgår kvaliteten i andra egenskaper och kunskap menas med en reell kompetens där internationaliseringen fortsätter att (re-)artikuleras.

... bedömning av en persons reella kunskaper är nödvändiga, inte minst mot bakgrund av ambitionerna om livslångt lärande och Lissabonstrategins mål att medborgarna skall kunna vidareutbilda sig och anpassa sig till en föränderlig arbetsmarknad med nya kompetenskrav ... reell kompetens utvecklas genom nationell samverkan. (2006/07:107, s 17).

Argumenten för internationalisering ses flöda genom samtliga texter och för det livslånga lärandet är kunskap en viktig del. Det sker övertygelser i diskursen för subjektet student om nödvändigheten för denna typ av kunskap. I prop. 2006/07:107 beskrivs det att ”Om studenterna har otillräckliga förkunskaper för högskolestudier, riskerar det att leda till sämre kvalitet i den högre utbildningen... med olyckliga *konsekvenser* för både den enskilde och samhället...” (s 7).

5.4 Bildning är forskning

Forskning framställs som ett bildande av såväl medborgare som arbetstagare. Utvecklandet av ett vetenskapligt förhållningssätt förstås i relation till uttryck som *kritiskt tänkande*, *kritiskt förhållningssätt* eller *kritisk förmåga*. Det antas i texterna att högre utbildning leder till ett vetenskapligt förhållningssätt som medför en stor förändringspotential och utbildar medborgare som aktivt kan bidra till samhällelig utveckling – såväl personlig utveckling och förnyelse av arbetslivet.

Akademisk utbildning har ett stort värde för studenternas personliga utveckling, samhällsengagemang och förmåga att utveckla ett självständigt och kritiskt tänkande. Forskningen är på samma sätt avgörande för landets välstånd och framtida samhällsutveckling (SOU 2007:98 s 201).

Bildning återknyts till de historiska ideal där forskning är den arena som nått den högsta bildningsgrad enligt Humboldtska traditioner. Forskningen blir en synonym tanke med

bildning och relaterar till universitetens frihet från politik och marknadseffektiviseringens påtryckningar. Bland annat beskrivs följande;

... vetenskaplig gemenskap ingår det i det internationella skrået av akademiska forskare i allmänhet och de olika disciplinerna i synnerhet. Detta synsätt framhäver det humboldtska arvet och de principer som ristats in i Magna Charta Universitatum. I detta ljus blir självständigheten dels ett värn mot otillbörliga politiska påtryckningar, dels en förutsättning för det fria kollegiala samtalet och för forskarens mödosamma flit ... (SOU 2008:104, s 106).

Universitetsidealet talas om att vara akademisk fri och det beskrivs även i texterna att staten behöver vara finansiär för forskningen för att nå dessa bildningsideal. Liknande re(artikuleringar) kan man finna i diskursen: ”Universitetsideal ... Den akademiska friheten och obundenheten – tack vare vilken envar väljer lärosäte, utbildning, forskningsområde och metoder samt fritt publicerar sina resultat – garanteras av staten som finansiär” (SOU 2007:81 s 42).

Vid närmre läsning i de analyserade utbildningspolitiska texterna kan man märka en kamp om hur idealet om forskning som bildning regelbundet utmanas i sina Humboldtska traditioner. I SOU 2007:98 argumenteras det för att traditionella ideal och arbetsmarknadens behov bör slås ihop. ”Tanken är att utbildning och forskning bör förenas” (s 343). Resonemangen kring detta vilar på arbetsmarknaden där ”dagens forskning blir morgondagens innovation och morgondagens innovation ger framtida jobb” (prop 2009/10:149 s 14). I flertalet av de texter som analyserats kan man uppreparande se ett mönster av argumentationer till att universitetsideal tillhör en dåtid, och att forskningen bör i modern tid anpassas till marknaden. Senaste rapporten från SOU 2008:104 konstateras det utifrån tidigare SOU och propositioner att den högre utbildningen och forskningen har en otillräcklig kvalitet idag. Detta skulle bero på en ”bristande kommersialisering ... Forskningsresultaten har alltför sällan lett till jobb, nya produkter och tillväxt i Sverige” (s 165). Nodalpunkterna som ger forskningsbegreppet dess innebörd i diskursen är *kommersialisering, näringsliv och framtid*. Det talas om en anpassning av forskningen vilket strider från grundidén om den akademiska friheten. Den dominerande diskursen om forskning faller vetenskap för arbetsmarknaden och på det sätt förlorar den akademiska friheten och bildningen mer legitimitet.

Universitetet som ett driftigt företag med känselspröt mot flera olika marknader. Här handlar det om att ha god uppsikt över sådana omvärldsfaktorer som arbetslivets behov av innovationer och specialiserad kompetens, studenternas efterfrågan på utbildning och forskningsfinansiärernas intresse av gemensamma satsningar. I den internationella litteraturen om framtida utmaningar mot högskolesektorn är denna bild starkt företrädd, och den har också ett betydande genomslag i många svenska strategidokument, såsom t.ex. IVA:s Framtidens universitet. I detta perspektiv blir autonomi självfallet avgörande för lärosätenas förmåga att anpassa sitt utbud av forskning och undervisning, dra till sig högkvalificerad arbetskraft, utveckla sina profiler och gå in i olika nationella och internationella former av samverkan (SOU 2008:104, s 107).

Kvaliten för högre utbildning i klassiskt akademiska ideal handlar om bildning som en inomakademisk frihet, i diskurser om frihet är kvalitén en fråga självbestämmande lärosäten där bildningen innebär frågor om flexibilitet och internationalisering. I globaliseringsdiskursen är verktyget för höjd kvalitet också en internationaliseringsfråga. I diskursen om forskning blir bildning och kvalitetshöjningen, likt livslångt lärande – en fråga om kompetenshöjande krafter för arbetsmarknaden och där forskningens centrala roll är en kunskapsekonomi och behöver konkurrensättas.

... högre utbildningens och forskningens centrala roll i kunskapsekonomin... där det mänskliga kapitalet är den viktigaste resursen. *Arbetsplatser med högre kompetens och kvalitet på sin personal presterar mer och bättre.* För att få undervisningen mer forskningsanknuten och höja dess kvalitet är det nödvändigt att höja kompetensnivån hos lärarkåren. Resursutredningen menar därför att en mätning av antalet lärare med doktorsgrad innebär en mätning av kvalitet (SOU 2007:98, s 344-345).

I de analyserade texterna framställs alltså bildningsbegreppet främst som forskning. Forskning och bildning blir synonymt med varandra och det kan tolkas som att bildning sker främst i forskningen utöver utbildning och undervisning. Forskning i klassiska akademiska ideal som utgår från Humboldts visioner handlar det om ett samarbete mellan forskning och undervisning. Med en forskningsanknuten undervisning tas bildningen tillvara på där det ges utrymme för vidgade perspektiv och personlig utveckling. Forskning innebär att sedan på egen hand reflektera, vara öppen för alternativa tolkningar, ställa frågor och vara kritiskt i sin tankevärld mot nuvarande och befintlig kunskap. På detta sätt kan ny kunskap och sanningar om världen finnas (Lundmark, Sjölund & Staaf, 2006). Humboldt menade att hela utbildningsväsendet ska vara djupt involverade i forskning och i slutändan handlar det inte om *vad* individen forskar om utan *hur* hon gör det och det är det som är målet för forskning och bildning i Humboldts visioner om forskning (Fareld, 2006). De klassiska akademiska idealen handlar om att bildning sker genom införandet av forskning men karaktäriseras av en dubbelhet när forskningen ska ske i frihet men samtidigt skriver sig studenten in i en etablerad tradition där studenten blir indragen i ett större sammanhang – en gemensam ordning (Fareld, 2006).

Begreppet forskningsanknytning har tolkats på flertalet sätt i Sverige och Abrahamsson (1984) menar att huvudsakligen ges begreppet två kännetecken, dels att forskningsanknytningen för den högre utbildningen vilar på ett personsamband – det vill säga att forskningsanknytningen förmedlas av att aktiva forskare undervisar. Dels det andra kännetecknet – innehållssamband som innebär att innehållet i själva undervisningen avgör dess forskningsanknytning eller inte. I reformen 1977 omformulerades forskningsanknytning som begrepp där man la till yrkeslivsanknytning under forskningskategorin. Försättningsvis även för reformen 1993 var beprövad erfarenhet ett centralt element för forskningsanknuten utbildning. Dessa tendenser kan uppdagas även i denna studies resultat där det talas idéer att förena forskning och utbildning (Lundmark m.fl. 2006). Å ena sidan var det Humboldts visioner att hela utbildningsväsendet ska vara forskningsanknuten där undervisningen bör bedrivas av forskare och professorer men däremot leder inte utbildning i sig utan frihet i

forskning till den högsta bildningsgrad. Här uppdragas alltså ett spänningsfält hur forskningens bildningsinnehåll ska förvaltas i svensk högre utbildning med krav på kunskapsomsättning och forskningens tillämpningsbarhet. Humboldt argumenterade för att högre utbildning inte ska prioriteras som en ekonomisk utveckling utan vara en arena för människans förverkligande. Den högre utbildningen vilar för Humboldt på ett idealtillstånd för människan, där utbildning och kunskap inte ska ses som en begränsad intellektuell plats, utan människans känslor, moral och upplevelser ska vara av intresse för bildning. Bildning ska därmed skiljas från instrumentell kunskap som sätts i relation till yrkeskompetens eller fungera som service för sitt samhälle eftersom processen i forskning innebär ett frigörande av individens vitalitet (Fareld, 2006).

Bildning uppfattas i de analyserade texterna ännu ha en stark tradition men som dock bör förenas med utbildning, eller snarare enligt min uppfattning en undervisning eller uppfostran som leder nationens medborgare att arbeta för Sveriges ekonomiska tillväxt. En annan möjlig tolkning skulle kunna vara att bildningen helt och hållet skrotas där det istället talas om innovation och kunskap, och forskning blir synonym med samhälllig tillväxt utanför det personliga. Däremot ska det inte glömmas att utbildningspolitiken ännu talar om personlig utveckling, om livslångt lärande och kritiskt tänkande, vilket jag menar visar på att den högre utbildningen fortfarande står i kamp med klassiska akademiska ideal där bildningen ännu inte uteslutits men eventuellt förlorat dess ursprungliga innebörd.

5.5 Konklusion

Kort sammanfattat visar resultatet att de analyserade texterna inom ramen för den högre utbildningens syften och mål, tenderar att tala om högre utbildning för behovet av internationalisering och kunskapsomsättning för arbetsmarknadens behov. Forskning och friheten i bildning leder allt för sällan till nya innovationer och bör därmed kommersialiseras. Det tenderar att råda en konsensus kring att den högre utbildningens kvalitet bör förstärkas och bildningen slits i diskurser mellan traditionella akademiska ideal och globaliseringens modernare ideal. Det kan sägas pågå en match om bildning i den högre utbildningen. I diskussionsavsnittet diskuteras denna kamp och hur den eventuellt påverkar bildningsprocessen.

6. Diskussion

Med denna studie har jag undersökt en del av den pågående utbildningspolitiska diskussionen om den högre utbildningens syften och mål i relation till bildning. Analysen har bidragit till att skapa en skildring om vilka synsätt och argument som givits utrymme och förts fram i texterna. Resultatet visar att talet om bildning i relation till den högre utbildningens syften och mål från 2005 till nutid ramat in fem olika diskurser. Bildning i den högre utbildningen

återfinns i 1) Klassiska akademiska ideal 2) I en frihetsdiskurs för den högre utbildningen 3) I tankar om livslångt lärande 4) I frågor om globalisering 5) I likställande med forskning. Diskursen om bildning i den högre utbildningen är mångtydig och betydelseskiftande i de analyserade texterna under tidsperioden. Artikulationerna om bildning anger inte en entydig bild om dess innehåll i den högre utbildningens syften och mål. Diskurserna som påträffas sker parallellt med varandra, där ingen diskurs lyckas totalt dominera det diskursiva fältet. Däremot påträffas bildning främst i klassiska akademiska ideal och i starka hegemoniska tendenser för en globaliseringsdiskurs vilket diskuteras i nedanstående kapitel. Dessvärre på grund av anledningar som tidsfrist och studiens omfattning fanns inte den möjligheten att kontextualisera mediedebatten inför och efter riksdagsbeslut. Dock har jag överblickat lite av den diskussion som pågått efter senaste SOU rapporten från 2009/10 i mediedebatten för att få en inblick i hur diskurserna om den högre utbildningen i relation till bildning fortsätter att artikuleras.

6.1 Globaliseringens hegemoniska tendenser

Det universella särskilt inom politiken är hegemonin slutet till bredare mål som exempelvis ordning och allmänintresse. Här finns ett hot om makten då regering sägs representera allmänintresset och särintressens grupp blir diskvalificerade i sina argument då de blir ”de andra” (Laclau & Mouffe, 2001). I de analyserade utbildningspolitiska texterna såg vi att bildning som forskning i Humboldtska ideal allt mer förlorar sin legitimitet i förmån för globalisering. Det påtalas i bl.a SOU 2008:14 att forskningen idag innehar brister då den inte kommersialiseras, vilket skulle leda till en bristande kvalitet. Antaganden på de uttalandena är att forskningen idag inte leder till tillväxt och arbeten i Sverige. I resultatavsnittet återkom begreppet frihet, dels som akademisk frihet knuten till forskning som bildning, dels frihet i form av ökat självbestämmande för universitet och högskola. Frihetsbegreppet i de klassiska akademiska idealen utgår från en historisk syn via Humboldts idéer, där Humboldt syftar frihetsbegreppet till en relation mellan personlig erövring som en positiv frihet och en mer negativ frihet som inbegriper ett oberoende från staten.

Frihet och bildning i Humboldtsk anda utgörs av de varandras förutsättningar, där utvecklingen i den självskapande processen kommer inifrån. Människan utvecklas och bildas genom att i frihet välja livsväg och i frihet från yttre påverkan. Statens roll i denna bildningsprocess är därmed att erbjuda ett variationsrikt samhälle i vilket människor kan utöva sin handlingsfrihet och utveckla sina personliga förmågor. En stat som i alltför hög grad inskrider i människors intressen riskerar att göra medborgarna osjälvständiga och oförmögna att utvecklas. Människans utveckling vilar därför på att staten tillförsäkrar människan frihet och mångfald. Humboldts budskap är att varje politiskt system bör minimera medborgarförpliktelser för att möjliggöra den frihet och variationsrikedom som individens utvecklingsprocess kräver (Fareld, 2006). Humboldts frihetsbetydelse blir till viss del mångtydig, där frihet är en naturlig förmåga hos människan som bör skyddas av staten, samtidigt som den bör utvecklas avskild i en inifrånstyrd självskapande process. Frihet i de analyserade texterna kunde vi se att frihetsbegreppet utifrån en Humboldtsk idé utmanas i dagens utbildningspolitik, där friheten får dels en betydelse av personlig utveckling och

bildning men med en anpassning att studenter ska utveckla personliga förmågor och kompetenser för arbetsmarknaden. På detta sätt kan tolkningen göras att det strider mot de Humboldtska ideal som Sveriges högre utbildning vilat på och medborgarförpliktelsen ökar i och med ett införlivande att utvecklas för arbetsmarknaden i och med de hegemoniska tendenserna för en globaliseringsdiskurs. Frågan jag ställer mig är hur man kan förena människans frihet i en självskapande process med kravet att möta samhällets behov? Humboldt menade att frihet ska vara fri från en yttre påverkan av staten. Dock menar jag att staten blir högst inblandad när bildning ska återfinnas i utbildning och utbildningen i sig ska främja samhällets behov.

Det talas i de utbildningspolitiska texterna som om det vore "naturligt" att anpassa det personliga livet för samhällets krav. Vilket skulle betyda att den inifrånstyrda friheten att självförverkliga sig skulle innefatta en önskan att prioritera samhällets behov. Humboldt syftade på att förverkligandet av sina personliga resurser sker genom en bildningsprocess – omöjlig utan människans egna strävanden, viljor och självmedvetna handlingar. Autonomi för Humboldt innebär att auktoriteter endast kan medvetandegöra en människas moraliska förmågor, förnuft och känslor men däremot inte påtvinga individen en moral. Utifrån Foucaults teorier skulle det bli en motsättning för Humboldts frihetstanke. Foucault (1991) menar att rationalitet, vilket kan ses som Humboldts tanke om förnuftet, är en typisk form av maktutövning i politik för att styra fostran av individers mentalitet. Rationaliseringen av staten har medfört en omvandling från kungastyre till en maktutövning genom liberala tankegångar om en minskad statlig styrning bestående av privata eller statsfinansierade institutioner såsom den högre utbildningen. Utvecklingen av den här typen av rationalitet återger till styrningspraktiker och dess tankesystem har avsikten att förstärka staten i sig själv. Genom dessa liberala idéer införlivas även nya förhållanden och förutsättningar för politik och praktik. Kunskapsfrågor blir en konkurrens om makten, hur den ska utövas mest effektivt för att staten dels skall vara ekonomiskt resultatrik och dels disponera över en välmående population. Välfärdsfrågorna har separerats i ansvarsfördelningar till olika institutioner. Foucault menar att logiken i dessa praktiker allmängiltigt handlar om att reglera, sanktionera och normalisera individers beteende genom att tala om människan som en helhet även om kunskapen i institutionen endast omfattar en del av människans livsvärld. Det betyder i förlängningen effekter i att individen internaliserar de förväntningar som blir ställda utifrån. Statens ökade inflytande på individers liv är alltså möjligt genom olika discipliners kunskapsanspråk (Foucault, 1991).

Denna autonoma utveckling som skett menar Foucault (i Nilsson, 2008) beror på att välfärdsbygget efter globala kriser på sjuttio-, nittio- och nollnolltalet allt mer övergick till en marknadsanpassning som vi idag ofta benämner för nyliberalt tänkande. Den typen av liberalism ansåg Foucault vara en teknik för styrning snarare än politisk ideologi. Liberalismen är en strävan främst för en effektiv styrning snarare än lite styrning som det kan uppfattas. Från kollektiv välfärdsrioritering som särskilt var viktigt efter andra världskriget i europeiska länder, till allt mer liberalistiskt tänkande påverkar i högsta grad den högre utbildningen. Den dominerande diskursen om den högre utbildningens syften och mål tenderar att starkt hegemoniseras för en globaliseringsdiskurs och forskningsanknytningen,

blir att bildningen kräver anpassning för att möta dom kraven. En eventuell dominerande diskurs om bildning i talet om den högre utbildningens syften och mål blir på så sätt – ett tal om bildning för en kommersialiserad forskning för en global marknad. Jag menar att med den utveckling den högre utbildningen går emot är en sorts bildningskapitalism.

Utbildningspolitiken grundas utifrån viss kunskaps, människo- och samhällssyn och det är då ingen neutral utgångspunkt som styr kunskapsmålen för den högre utbildningen. Den rationalitet som förverkligar politisk styrning är en kunskapsproduktion som formar subjektens egna antaganden eller förförståelser i tankevärlden om syftet med den högre utbildningen, och därmed aktivt självförverkligar sig själv utifrån de ramar som finns att utgå från. Foucault (2002, 1980) hävdar även att subjekt inte kan vara självstyrande då subjektet är en produkt av en diskurs. Diskurser om den högre utbildningen styr subjektet i de analyserade texterna (genom språkframställningen i texternas frågor och svar, uppmaningar, uppmuntran och kodade tecken) till en vilja för högre utbildning och personlig utveckling i förmån för arbetsmarknadens behov, effektivisering och konkurrens med andra länder – att vara med och bygga en elit för svensk innovation i ett globalt sammanhang. Det ges intryck att det finns ett behov för nationen att vara framgångsrik, och i argumenten synliggörs både den positiva och negativa maktutövning gällande möjligheter i framtiden som pendlar mellan hot om utanförskap utan internationaliseringen, att få eller behålla ett arbete med löften om ”det goda livet” som i Sveriges utbildningspolitik innebär ett arbete eller möjligheter till karriär utomlands. Vilket i sin tur skulle öka Sveriges ekonomiska situation och därmed kan tolkningen göras att det bidrar till välmående för såväl individ som stat. I och med de politiska styrinstrumenten blir det en strategi som handlar om att förändra subjekten och politiker tar således hjälp av disciplineringsprocesser för att omforma subjekten till de förändrade villkor som råder ute på arbetsmarknaden. Detta skulle kunna betyda att den högre utbildningen och befolkningen idag inte räcker till som Svensk medborgare om de inte tar ansvar för sin anställningsbarhet.

Ljunggren och Unemar Öst (2008) menar att individer som politiska subjekt är en rekonstruktion av en relation mellan samhället, dess institutioner och identitet. Att definiera någon av dessa går inte genom en fixering utan handlingar som formar varandra. Utbildning handlar om att nå professionella individer som i sin tur ger tillbaka till samhället. Detta gör som tidigare nämnt att det finns ett ansvar för individen att själv ta hand om sin professionalism och förmåga att bedöma. Att istället bilda människor för kritiskt tänkande skulle leda till mer okonsensus men däremot utvecklar individer ett förhållningssätt att integrera med flertalet fält i samhället. Vidare menar Ljunggren och Unemar Öst (2008) att en form av akademisk kapitalism ges större genomslagskraft som implicerar att högre utbildning kontrollerar och styr individer i en negativ riktigt för ekonomisk vinst. Individualitet formas genom en självreflexivitet som innebär bland annat förmågan att göra bedömningar på ett moraliskt plan, ha självinsikt och förmågor i kreativa färdigheter för sitt självskapande, detta likt Humboldts vision om frihet och bildning. Denna process blir dock beroende av samhället och därmed formas även en specifik individualitet, då normer och kultur inom den akademiska världen fungerar på ett ganska homogent sätt. Handling är den primära källan för subjekt och identitet menar Ljunggren och Unemar Öst vilket sker i kontexten mellan lärande

och kommunikation. Därför blir utbildning en primär källa även för identitetsformation. Universiteten blir en plats att orienteras och styras i sin självreflektion. Detta kan omöjligt ske på ett fritt sätt som i Humboldts visioner om akademisk frihet, då universiteten endast blir en plats för personliga versioner av sociala normer som ändå modifieras av en akademisk kultur. Genom att studenter, lärare och forskare anammar akademiska institutionstänkanden blir handlingar konfronterade med individuell ansvarshet som är påverkad av akademisk profession och den egna identiteten som fanns innan högre utbildning (Ljunggren & Unemar Öst 2008). I och med globaliseringens hegemoniska tendenser impliceras tankemönster för subjekten att värdesätta anpassningsförmåga, flexibilitet och rörlighet och att arbeta för samhällets behov. Denna styrning innebär att Humboldts klassiska akademiska ideal förlorar sin legitimitet och omvandlats till nya innebörder, vilket präglar eller rent av kanske hindrar människans bildningsprocess. Eller som Uljens (2007) påpekar att en viss form av kritiskt tänkande utvecklas.

6.2 Debatten om högre utbildning och bildning efter 2009/2010

Studiens syfte – att undersöka talet om bildning i relation till den högre utbildningens syften och mål mellan åren 2005 till nutid (2013), sträcker sig i de utbildningspolitiska texterna i tiden för uppsatsskrivandet till 2009/2010. Senare propositioner eller SOU rapporter gällande frågor om den högre utbildningens övergripande verksamhet har inte publicerats efter därefter. Däremot återfinns det efter 2009/2010 skrivelser gällande studiemedel, lärares karriärvägar etc. Men dessa gör sig inte gällande för studiens syften och därmed inte med i empirin. Jag har istället översiktligt följt debatten i media gällande bildning i den högre utbildningen. Utifrån den läsningen har jag inget skäl att tro att globaliseringens hegemoniska tendenser på något sätt skulle ha försvagats. Däremot återfinns det diskuterande artiklar som argumenterar emot denna utveckling. Exempelvis kommenterar Braw det senaste utbildningspolitiska programmet:

Ingenstans i det senaste skolprogrammet nämns bildning, ingenstans heller mognad eller växande. ”Kunskap” är så långt som partiet sträcker sig, men förslagen handlar inte ens huvudsakligen om innehållet i denna kunskap utan om hur man ska mäta den ... Sverige behöver en bildningspolitik (Braw, 121030).

Även ordförande för LUF skriver

... Sanningen är att samtliga partier missar den kanske absolut viktigaste komponenten för den framtida skolan. När fokus endast läggs på att matcha den nuvarande arbetsmarknaden tappas bildning för framtiden bort... Istället krävs en debatt som sträcker sig bortom kronor och ören samt en insikt att dessa spelar mindre roll. Visionen för ett växande kunskapssamhälle definieras inte av antalet kronor och ören utan av vad verksamheten skall syssla med. Om skolporten ska leda till att elever ska ges kapital att uppnå sina drömmar krävs att bildning uppvärderas ... (Forsell, 130215).

Skolpolitiska frågor om bildning i den högre utbildningen tenderar i mediedebatten vara kritiskt ställda till utvecklingen av högskolornas och universitetens framtid. Det förs en del debatter om saknad bildning och lektor Henrik Bohlin menar i en artikel för SvD, att intresset för bildning även avtagit i de senare rapporterna där globalisering fått en företrädande roll i talet om den högre utbildningen. Bland annat kommenterar han Högskoleverkets rapport (2009:24R) där det visade sig att "bland de studenter som intervjuats för rapporten förefaller bildningsintresset litet eller obefintligt; de flesta ser bildning som oviktig, likställer den med finkultur eller känner helt enkelt inte till begreppet" (Bohlin, 100305).

Vid överblickande i debatterna om den högre utbildningen och bildning uppfattar jag att bildningsdiskurser och utbildningsdiskurser sker i olika rum. När det talas om bildning sker det i opposition mot dagens högskolepolitik medan i utbildningsdebatten talar man om förlorade arbeten, jämförelser globalt och att matcha utbildningen med arbetslivet. Liknande artiklar (re-)artikuleras i utbildningsdebatten:

Det handlar också om bättre matchning mellan skola och högre utbildning å ena sidan och företagets behov å andra sidan. Den offentligt finansierade forskningen måste få en högre kvalitet och relevans så att forskningsresultat i större grad än idag omvandlas till nya produkter och tjänster. Det behövs ett skifte från resurser till resultat (Görnerup, 130326).

Flertalet debattartiklar uppmuntrar och ger råd för att matcha utbildning med arbetsmarknaden genom höga siffror i antalet arbetslöshet, utbildningar som inte leder till något med skräckexempel att bli försatt i försörjningsstöd om man inte tar ansvar för sin anställningsbarhet.

Ett tips till den som vill klara sig på den tuffa arbetsmarknaden är att gå ut gymnasiet och allra helst skaffa sig högre utbildning... Huvudbudskapet är att utbildning lönar sig. De yrken där det råder brist är generellt yrken som kräver akademisk utbildning (Björklund, 130208).

Min läsning av debatterande texter i media är självklart väldigt överskådlig och temporär. En mer inbiten läsning i debatter om den högre utbildningen och bildning kan förväntas ta andra diskurser som artikuleras och vinner legitimitet. Ur ett diskursteoretiskt perspektiv skulle i sådana fall vara att dessa diskurser inte positionerar den högre utbildningen och subjektet på ett lika hegemoniskt sätt som globaliseringsdiskursen.

6.3 Behövs bildning i dagens universitet och högskolor?

Eftersom bildning allt mer verkar förlora sin legitimitet utifrån tidigare forskning och resultat denna studie visat, väcker det frågor om hur kommer det sig att bildningen tappar dess kraft i utbildningspolitiken? Är detta avsiktligt? Det kan även ställas frågan om bildning är något vi behöver idag i den högre utbildningen.

En del av svaren kan vara Foucaults teorier om vår tids nyliberalism som berörts i avsnittet. En annan kan vara okunskap om bildningens innebörd. Jag tänker att ju mer bildning förlorar sin legitimitet blir det en brist för framtida studenter som kommer in i den akademiska världen att begripa Humboldts bildningsideal. Studenterna som kliver in i den akademiska världen – redan då diskursivt formade och styrda mot att värdesätta anpassningsförmåga, flexibilitet och rörlighet i förmån för samhällsbehoven, normaliseras till dess kulturideal som den högre utbildningen allt mer kan tänkas stå för. När den ekonomiska tillväxten prioriteras internaliseras studenterna och oavsiktligt värdesätter de argument som motsätter sig bildningen. Rationaliteten eller förnuftet för nyliberala tankar som Foucault (1993) syftar till, får en slags privilegierad plats och på sätt tappas bildningen allt mer generation för generation menar jag. Om morgondagens lärare och forskare utbildas men inte bildas, hur ska de då kunna överföra bildning till nästkommande studenter? Långsiktigt tänkt kan det tänkas att obildning föder obildning som i likställande vardagliga termer där man ofta talar om att hat föder hat eller kärlek till kärlek sker i samma cirkelbildning för bildningen. Konsekvenserna av detta kan bland annat leda till att även demokratin försämras menar Ekstrand och Nordin (2007) eftersom bildning och demokrati lever i ett beroende. När den ena delen inte fungerar blir förutsättningarna för den andra också försämrade. När den högre utbildningen tappar sin bildande uppgift försvagas också förutsättningar att arbeta med demokratiska värden. Demokratin kan försvagas i och med att den allt mindre behövs när marknadseffektiviseringen har ”svaren på alla frågor” för tillväxt och därmed tappar välfärdsfrågan sitt fokus. För att förstå demokrati och dess värden behövs reflektioner kring dess funktion vilket bildning har som arbetsuppgift – att föra dessa reflekterande frågor. Medborgare behöver självfallet inhämta ett visst stoff (vilket utbildning kan presentera) men förståelse för medborgarskap i ett demokratiskt samhälle innefattar också att kritiskt granska makten. Därmed behöver vi människor som ska kunna tänka självständigt, behärska kritiska perspektiv och på så sätt utveckla sig som politisk varelse i ett demokratiskt samhälle (Mark, 2009). Den tidigare forskningen pekar mot för att citera Unemar Öst (2009)

... utbildningspolitik, som främst bygger på en marknadsekonomisk logik, kan ha negativa effekter för den högre utbildningens kritiska inriktning. Utbildningspolitiken bidrar till att frågor om den högre utbildningens avkastning och nytta hamnar i centrum och till att det mellan samhälle, institution och individ upprättas tillhandahållare- och konsumentrelationer. Dessa relationer stödjer inte utvecklandet av studenternas intellektuella och kritiska förmågor, utan istället främjar de en inriktning av utbildningen mot träning av särskilda yrkesfärdigheter (s 245).

Utbildning i Humboldtka idéer är som tidigare nämnt en förutsättning för bildning och därmed blir vägledning och viss styrning oundviklig i bildningsprocessen. Mark (2009) påpekar att det finns en viss elitism i akademien som följer i bildningsideal i en platonisk anda, vilket innebär att det bara skulle kunna vara ”kunskapens elit, filosoferna, som kan uppnå sann kunskap nämligen kunskap om de eviga idéerna” (s 22). Detta ideal bidrar till en exkluderande funktion som bidrar till att universiteten blir en elitorganisation. Därmed behövs ett inkluderande bildningsideal för att främja kritiskt tänkande för alla medborgare.

Humboldts vision var att vare sig student, fattig, som rik ska ha möjligheter att bli bildade, det vill säga utveckla intellektuella, estetiska och moraliska förmågor (Fareld, 2006).

Om bildning endast främjas för människor inom akademien för högre utbildning och forskning tänker jag att det uppstår konsekvenser. Vilka följer det kan vara finns nog inga glasklara svar på men en möjlighet om vi påstår att bildning framförs av en elit och resterande av samhället bär på obildning kan denna brist på bildning leda till mindre kunniga och reflekterande människor som Alshemer (2004) även menar. I en vidare effekt av detta menar han att det kan leda till att samhället får ställa mindre krav på reella kunskaper och en specialisering av kunskaper ökar. Ett samhälle kan hotas av både för lite men även för mycket specialistkunskaper, där för mycket expertis kan innebära att den seriösa reflektionen över humanism och samhälle gå förlorad. Whitehead (i Alshemer, 2004) menar likaledes att ökad specialisering kan slå ut som försämrad bildningsnivå då den sker i en detaljerad isolering utan samhörighet med andra. En detaljerad kunskap utan helhetssyn kan i sin tur minska intellektet. När någon med isolerad expertis får ta ansvar för totalfrågor i ett samhälle förlorar vi demokratins kraft. Brist på humaniora följer med konsekvenser som att beröva självkänslan och människans förmåga att resonera. Bildning bidrar till bland annat att kunna använda genusperspektiv, klassperspektiv eller ta hänsyn till etniska skillnader. Bildning fungerar även emancipatoriskt med hjälp av sina kunskaper att utveckla en förmåga att jämföra, analysera, pröva, ifrågasätta och värdera sin egen men även ny kunskap (Gustavsson, 2007). Det är en relation mellan kunskap och handling, ett resultat som kommer från vetande och görande. Bildning har alltså förmågan att förändra världen. Om bildningen inte tar denna plats att agera framskridande för såväl personlig som samhällelig tillväxt, att genom kritisk reflektion och etiskt övervägande forma det goda, ställer jag mig funderingen om världen utan bildning i utbildning kanske är en väg – påväg mot helvetet.

6.4 Reflektion och förslag till vidare forskning

Vid början av uppsatsskrivandet bar jag på en förförståelse från tidigare kunskap att bildning skulle ha en väldigt liten plats i senare års utbildningspolitik. Efter genomförd studie bekräftas till viss del min förförståelse att bildning skulle ta mindre utrymme. Däremot har studien visat att bildning ännu har en väldigt stor plats men att bildningens essens snarare förändrar innebörd än försvinner helt, vilket inte var min uppfattning från start. Till viss förvåning har jag även upplevt att det finns en pågående diskussion eller kamp om ämnet som var i större omfattning, där bildningsfrågan intar en kampssituation. Jag har upplevt att det finns olika läger eller lag som konkurrerar om bildningens innebörd och dess plats i den högre utbildningen. Detta ledde sedan fram till uppsatsen titel – *Matchen om bildning i utbildning*.

Resultatet av uppsatsen går i tämligen homogen anda utifrån tidigare forskning om den högre utbildningen, vilket inte är orimligt då den tidigare forskningen om den högre utbildningen, särskilt i Sverige är ytterst begränsad. Bland annat har denna studie bekräftat de diskurser som har störst utrymme i svensk utbildningspolitik, som klassiska akademiska ideal och globalisering likt Unemar Öst (2009). Unemar analyserar dock inte bildning och jag upplever att denna studie har bidragit till dels bekräftandet av den förändring som pågår, där vi allt

mera får från klassiska akademiska ideal mot förväntningar från arbetsmarknad och globala krav. Dels har denna studie fördjupat sig i den starka traditionen om bildning och vad som sker med den när utbildningspolitiken förändras och på så sätt öppnat upp för fortsatta reflektioner vad detta kan innebära. Prange (2004) lyfter upp en intressant teori där han anser att den högre utbildningen inte ska stå till ansvar att bilda medborgare och kanske med de nyliberala tankarna om individualitet går ansvaret över till individen att bilda sig själv. Detta vore intressant att studera vidare. Jag har även tidigare nämnt att medias debatt skulle vara av intresse att kontextualisera till utbildningspolitiken och bildningsfrågan. För att få en övergripande förståelse och helhet av bildning i utbildningspolitiken och inrymma en större förståelse för dess utveckling och komplexitet, skulle det vara av intresse att fördjupa sig i ämnet såväl historiskt som medias påverkan på förståelsen för bildningsbegreppet som i sin tur påverkar diskursen. Den tidigare forskningen och denna studie fortsätter att vara ganska överens om att bildning allt mer tar mindre plats eller omformuleras till nya innebörder för begreppet. Konsekvenserna av det vidrörs i tidigare forskningen likt denna studie med betoning av att det kan finnas negativa effekter på bildningens förlorade legitimitet. Det vore intressant att fortsätta ta steget vidare till att analysera konsekvenserna av förlorad bildning i utbildning och dess påverkan på utveckling och samhälle.

7. Referenslista

- Abrahamsson, K. (1984). *Bildningssyn och utbildningsreformer: Om behovet av bildningsmål i gymnasium och högskola*. Stockholm: Liber .
- Alsheimer, L. (2004). *Bildningsresan – Från ensidig instrumentell utbildning till sammanhangsskapande bildning*. Stockholm: Prisma.
- Andersson, P. & Osman, A. (2008). Recognition of Prior Learning as a Practice for Differential Inclusion and Exclusion of Immigrants in Sweden. *Adult Education Quarterly*, 59. 42-60.
- Askling, B. och Stensaker, B. (2002). Academic leadership: Prescriptions, practices and paradoxes. *Tertiary Education and Management*, 8(2): 113–125.
- Barnett, R. (1990). *The Idea of Higher Education*. Buckingham: Open University Press
- Bergström, G. & Boréus, K. (red.) (2005). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. (2, [omarb.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Berglez, P. & Olausson, U. (2009) (Red.). *Mediesamhället centrala begrepp*. Lund: Studentlitteratur.
- Bergviken Rensfeldt, A. (2010) "Opening Higher Education". *Discursive transformations of*

- distance and higher education government*. Göteborg: Acta Universitas Gothoburgensis.
- Bryman, A. (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Burman, A. & Sundgren, P. (2010) (Red.). *Bildning*. Göteborg: Daidalos.
- Burr, V. (2003). *Social constructionism*. (2. ed.) London: Routledge.
- Börjesson, M. & Palmblad, E. (2007) (Red.). *Diskursanalys i praktiken*. Malmö: Liber.
- Laclau, E. & Mouffe, C. (2008). *Hegemonin och den socialistiska strategin*. Göteborg: Glänta.
- Ekstrand, B., Nordin, A. (2007). Bilder av bildning: och dess frånvaro i det politiska talet om ett livslångt lärande. *Utbildning & Demokrati: Tidskrift för didaktik och utbildningspolitik*. 16.
- Fairclough, N. (1995). *Critical discourse analysis: The critical study of language*. London: Longman.
- Foucault, M. (1993). *Diskursens ordning*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.
- Foucault, M. (1991[1977]) *Discipline and Punish: The Birth of the Prison* (trans. A. Sheridan). London: Penguin.
- Foucault, M. (2003). *The essential Foucault: selections from essential works of Foucault, 1954-1984*. New York: New Press.
- Foucault, M. (1982). *The subject and power*. *Critical inquiry*, 8(4), 777-795.
- Gulbenkian-kommittén (1996/1998): *Öppna samhällsvetenskaperna*. Rapport från Gulbenkian-kommittén för samhällsvetenskapernas omstrukturering. Göteborg: Daidalos.
- Gustavsson, B. (2007). *Bildningens förvandlingar*. Göteborg: Daidalos.
- Hamann, J. (2011). 'Bildung' in German human sciences: the discursive transformation of a concept. *History of the Human Sciences* 24:48.
- Hasan, R. (2012). *Originell, exceptionell, kontroversiell, Bildningsdiskursen i media* (Kandidatuppsats). Västerås: Akademin för utbildning, kultur och kommunikation. Mälardalens Högskola. Tillgänglig: <http://mdh.divaportal.org/smash/get/diva2:571365/FULLTEXT01.pdf>

- Ideland, M., Malmberg, C., Ek, A-C E., Jönsson, S J. (2012) Är marknadsanpassad forskningsanknytning möjlig? Professionsutbildningar möter akademins nya krav. *Fakulteten för lärande och samhälle, Malmö högskola; b Fakulteten för kultur och samhälle, Malmö högskolan*. 2(2): 79-92.
- Jacob, M. (2006). Re-norming the science-society relation. *Tertiary Education and Management*, 12(1): 21-36.
- Lindensjö, B (1981) *Högskolereformen. En studie i offentlig reformstrategi*. Stockholm: Stockholms universitet.
- Ljunggren, C. & Unemar Öst, I. (2008): Professional and Personal Responsibility in Higher Education - An Inquiry from the Standpoint of Pragmatism and Discourse Theory. *Utbildning & Demokrati. Tidskrift för didaktik och utbildningspolitik*, 17(2) s 13-50 .
- Lynch, K. (2006) Neo-liberalism and Marketisation: the implications for higher education, *European Educational Research Journal*, 5(1): 1-17.
- Mark, E. (2009). *Livslångt lärande ur bildningsperspektiv som strategi för högskolan*. Göteborg: Göteborgs universitet, Grundtviginstitutet.
- Nexon, H., & Neumann, B. (2006). "Introduction: Harry Potter and the Study of World Politics", I H. Nexon & B. Neumann, (red.), *Harry Potter and international relations* (s. 6-8). Lanham, Md.: Rowman & Littlefield.
- Nilsson, R. (2008). *Foucault: en introduktion*. Malmö: Égalité.
- Olesen, M. N. (2010). Bildung--then and now in danish high school and university teaching and how to integrate bildung into modern university teaching. *Forum on Public Policy Online*, 2010(2), 23-23.
- Prange, K. (2004). *Bildung: a paradigm regained?* *European Educational Research Journal*, 3(2): s.501-509 .
- Readings, B. (1996). *The University in Ruins*. Massachusetts: Harvard University Press.
- Rose, N. (1995). Politisk styrning, auktoritet och expertis i den avancerade liberalismen. I Hultqvist, K. & Petterson, K. (Red.), *Foucault: Namnet på en modern vetenskaplig och filosofisk problematik* (s.39-59). Stockholm: HLS.
- Rothblatt, S. & Wittrock, B. (1993.) *The European and American University since 1800*. Historical and Sociological Essays. Cambridge: Cambridge University Press.
- Unemar Öst, I. (2009) *Kampen om den högre utbildningens syften och mål. En studie av svensk utbildningspolitik*. Örebro universitet.

Wimmer, M. (2003). Ruins of "bildung" in a knowledge society: Commenting on the debate about the future of "bildung". *Educational Philosophy and Theory*, 35(2), 167-187

Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Elektroniska källor

Fareld, V (2006) "Wilhelm von Humboldts frihet som epigenetisk bildning" *Lychnos: Årsbok för idé- och lärdomshistoria [Annual of the Swedish History of Science Society] 2006*, Uppsala: Lärdomshistoriska samfundet. Hämtat 130528 från <http://www.vethist.idehist.uu.se/lychnos/articles/2006-54.pdf>

Lundmark, A., Sjölund, M., Staaf, M. (2006). *Forskningsanknytning: Ett underlag för diskussion om begreppets innebörd och tillämpning*. 05.15.2006. Uppsala: Uppsala Universitet. Hämtat 130605 från http://www.pu.uu.se/pedagogisktprogram/Lundmark_staaf.pdf

Uljens, M. (2007). *Bildning och kritikens möjlighet*. 11.10.2007. Vaasa: Åbo Akademi University Hämtat 130205 från <http://www.vasa.abo.fi/users/muljens/aktuella.htm>

Statens offentliga utredningar SOU 2007:81 *Resurser för kvalitet*

Statens offentliga utredningar SOU 2007:98 *Karriär för kvalitet*

Statens offentliga utredningar SOU 2008:104 *Självständiga lärosäten*

Regeringens proposition 2004/05:162 *Ny värld - ny högskola*

Regeringens proposition 2006/07:107 *Vägar till högskolan för kunskap och kvalitet*

Regeringens proposition 2008/09:175 *Gränslös kunskap - högskolan i globaliseringens tid*

Regeringens proposition 2009/10:139 *Fokus på kunskap - kvalitet i den högre utbildningen*

Regeringens proposition 2009/10:149 *En akademi i tiden - ökad frihet för universitet och högskolor*

Tidningsartiklar

Bohlin, H. (2010-03-05) Bildning – en väg till global medkänsla. *Svenska Dgabladet*. Hämtat 130607 från

http://www.svd.se/kultur/understrecket/bildning-en-vag-till-global-medkansla_4377909.svd

Braw, D. (2012-10-30) Saknas: politik för bildning. *Barometern*. Hämtad 130219 från [http://www.barometern.se/ledare/saknas-politik-for-bildning\(3500173\).gm](http://www.barometern.se/ledare/saknas-politik-for-bildning(3500173).gm)

Forsell, J. (2013-02-15) Bildning och betyg från årskurs ett. *Newsmill*. Hämtad 130219 från <http://www.newsmill.se/artikel/2013/02/14/bildning-och-betyg-fr-n-rskurs-ett>

Görnerup, E. (2013-03-26) Innovationssystem löser inte Sveriges brist på företagande. *Dagens Nyheter*. Hämtad 130607 från <http://www.dn.se/debatt/innovationssystem-loser-inte-sveriges-brist-pa-foretagande/>

Björklund, M. (2013-02-08) Rätt strategi leder till jobb i framtiden. *Dagens nyheter*. Hämtad 130607 från <http://www.dn.se/ekonomi/ratt-strategi-leder-till-jobb-i-framtiden/>